

NICOLAE GRIGORESCU

ATACUL DE LINGĂ OPANEZ (1877)

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VA!

gazeta

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

literară

Anul XIV. Nr. 15 (754) • Joi 13 aprilie 1967

8 pagini • 1 leu

PENTRU POEZIA PATRIOTICĂ

Există un anume dispreț al spiritelor „rafinate” față de poezia pe care o nutrește sentimentul patriotic. Confundind rafinamentul cu gustul pentru exotism, unii se simt datori să strimbe din nas atunci când, într-o poezie, apare — de pildă — cuvântul Mureș, și să se a-rate, în schimb, extaziati când întâlnesc nume ca Rio Grande, Cordoba, Boston, etc. Faptul că gustului lor, Minulescu — prot al exotismului verbal — ar fi mai modern decât Blaga: prin vocabular, prin „poză” poetică, prin propensivitatea spre ironie, sarcasm, blazare etc.; ba chiar prin refuzul seriozității. A fi serios, foarte serios, înseamnă — nu-i așa? — a nu avea umor; iar a nu avea umor e unul din păcatele capitale ale omului modern! De aceea orice trăire autentică e suspectată de prea multă seriozitate, iar expresia literară a unor sentimente nobile este tratată drept tradiționalism...

mopolită. Unele spirite ale veacului nostru consideră că patriotismul ar fi de un mod existențial depășit, de o anumită îngrădire a libertății individuale. Greșala pe care o fac aceste spirite este de a identifica libertatea individuală cu un soi de desrădăcinare, cu conștiința unui Heimitos, a unui om fără patrie. Din punctul lor de vedere, patriotismul apare ca o prejudecată sentimentală a unor conștiințe mărginite, care — căpurile — n-ar izbuti să se ridice la înțelegerea universului întreg ca adevărată patrie a omului. În fond, avem de a face cu niște apatrizii, care nu se simt prin nimic legați de ființa materială și spirituală a poporului lor, care visează să atingă iluzoria calitate de Weltbürger, — cetățean al lumii. De fapt, apa-

Ștefan Aug. DOINAȘ

(Continuare în pagina 7)

PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI

Basoreliei pe monumentul lui C. A. Rosetti

LECTURI INTERMITENTE (XX)

Numele lui Alexandru Ciura, prozatorului ardelen din care rețuturăm nostru prieten Aurel Milea a tipărit, nu de mult, o copioasă antologie (Scriseri alese, XXVIII + 447 pag., Edit. p. literatură 1966) e dintre acelea cu osebire plăcută, pentru că se leagă de anii fericiți ai adolescenței și ai lecturilor prime, greu de uitat, chiar dacă, (dacă nu cumva tocmai din pricina asta), n-al mai deschis micodată vrăjilele pagini. Am mai vorbit, îmi pare, și nu o dată de societățile de lectură ale liceelor de pe vremuri, de bibliotecile celor două cicluri, inferior și superior, și de anume ședințe, comune, în genul congresului american, la care participau, producându-se, membrii celor două societăți de lectură. În astfel de manifestări comune îmi amintesc să fi auzit întâile recitări din poezia, atât de temerară la timpul acela, a lui Octavian Goga, de la „Noi” la „Apos-

tolul” și de la „Oltul” la „Clăcași”, în dicționa de neuitat a serafului octavian Titiu Dinu, viitorul colaborator al profesorului Ovid Densusianu, la „Vieța Nouă” și primul care, în poienele aromate de la Agapia, m-a inițiat, grație cursului lui Pompiliu Eliade, după care-și pregătise examenele, în tainele dramei muzicale a lui Richard Wagner, din al cărui „Tannhäuser” fanfara militară a capelmăistrului Kern ne dăduse altă pagină în concertele duminicale din grădina publică la Brăila. Însă „Poeziile” lui Goga nu erau singurele, ce ne seau din teacul editorial, atât de elegant, în sobrietatea lui, al „Luceafărului” de la Buda-pesta. Atunci, în 1906, trebuie să fi intrat în bibliotecă celor din superior, și volumul de „Versuri”, semnat Elena Parago (Fatma), un nume intrutului necunoscut, despre care aveam să aflăm, mult mai târziu,

atâtea adevăruri și legende (nu trecuse, oare, și prin Brăila, pe vremea când Panait era hamalet în port; nu practica bicicleta și nu purta părul adus pe urechi, ca o altă Cléo de Merode?), căci din acel volum, cum aveam să identific în anii studenției, era și poemul „Trecea un om pe drum asăară”, pe care-l recita, tot în ședințe comune, un alt octavian, mefistofelic acesta, cu o metalică voce baritonată, clasicist de prestigiu, ce avea să naufragieze în ziaristică, și care puneă altă mister în stăruirea de o totul altă esență: „Trecea un om pe drum asăară” / Trecea cîntînd înec pe drum, / Știu eu? — Poate cînta să-i pară / Drumul mai scurt — ori poate cum / Era așa frumos asăară / Poate cînta ca să nu-l doară / Că-i singur

PERPESCIUS

(Continuare în pagina 3)

Stabilindu-mă definitiv în București, — sint mai bine de trei decenii de atunci. — mi-a fost dat să locuiesc în același patralter de străzi cu poetul Ion Minulescu. Cartierul Cotrocenilor oferă unul dintre climatetele cele mai plăcute și mai tonice. Cînd canicula bîntuie capitala noastră și asfaltul se topește, noi respirăm un aer mai răcoros și mai curat, beneficiind de vegetația bogată a străzilor, încadrate între grădini, parcuri și bulevarde. În acest decor de localitate climaterică m-a izbit înții silueta mastivă a poetului Ion Minulescu, care mergea legănîndu-se și fluturîndu-și pulpanele largi, precum și lavaliera generoasă, care-i lăsa grumazul în libertate. Poetul era familiar cu tineretul, nepunînd nici o distanță între noi. Vorbea fără să-și alegă cuvintele, nesichizindu-se de prestigiul său de maestru, tuindu-ne aproape de la iniția vedere. „Debutantul” în costum și în moravuri, înțea să se simtă în larg și să lase și partenerilor săi aceeași lătuire. De o francheță dezarmantă, se destăinuia fără nici o rezervă sau reticență, plăcîndu-și să-i spună fiecăruia adevărul în față. Nu făcea politici și nu-l interesau evenimentele publice. Se preocupa exclusiv de literatură și de artă, proferînd gusturi radicale și preferințe sau repulsi categorice. Știa pe de rost un număr impunător de versuri în limba noastră și în franceză. Din literatura noastră mai veche, dăbuse cu un instinct sigur filioane moderne și recita cu voluptate poezii aproape tuturor necunoscut, ca „Damicela de caro” a lui Depărățeanu sau „Romania realistă” a lui Mihail Zamphirescu (cu pl.). Era un incomparabil spuior de versuri — zic spuior, pentru că nu declama, ci își spunea poeziile cu o naturalitate cuceritoare, unică. La serzătorile literare, el era cel mai

gustat de public. Cînd spunea romanța „În oraș-n care plouă de trei ori pe săptămînă”, el își și făcea de mînd o parteneră bătrînă, imaginată și se ocăsa, pe măsura vîrstei venerabililor săi eroi, cu o mimică trezităbilă. La fel, spunea anecdote cu întâmplări reale sau inchipute, ca nimeni altul. Morfolindu-și eternul trabuc între gingii, zicea fără grabă, dar și fără moșuri și fasoane, făcîndu-ne să asistăm, vrăjii, la cele trăite sau afabulate de dînsul. Era ceea ce francezii numesc un „charmeur”, iar la noi, cu o poche expresie, parcă uitată, „o grădînă de bărbă”. Casa lui și a poetei Claudia Millian, soția sa, deși încercată pe toți pereții ca un muzeu, era dintre cele mai primtoare. Om de gust, Ion Minulescu strinsese nenumărate uleiuri, gravuri, icoane, sculpturi, bibelouri, cărți rare, dar găsisse și secretul de a nu oferi, ca alți colecționari, spectacolul unui „bric-à-brac” prăfuit, irespirabil. Ca în romanele lui Balzac, în care se stabilește o corespondență intimă între subiectul uman și obiectele inconjurătoare, interiorul apartamentului minulescian din bulevardul doctor Marinescu era însoțit, căl, imbiator. De pe toți pereții, între rame de prospoții felurite, ne suridea chipul larg deschis al amștrionului, schițat de altăia și atîia artistă români și străini, începînd cu Galanis, care fixase portretul tinărului pe atunci poet cu fața încărcată de o neverosimilă barbă roșcovană.

Și acum, de cite ori răspundem invitației talentatei lor fiice, Mioara Minulescu, ale cărei variate mozaicuri ne rețin îndelung privirea, ne simțim, eu și ai mei, într-o caldă embanță familiară, sub acoperșul celor plecați dintre noi, iar prezența în atmosfera de artă și de prietenie: Ion Minulescu și Claudia Millian.

Șerban CIOCULESCU

LIBERTATE ȘI INDEPENDENȚĂ

În ziua de 9 mai 1877, răspunzînd unei interpelări în Camera Deputaților, Mihail Kogălniceanu, ministrul de Externe al României, rostea solemn aceste cuvinte istorice: „Nu am cea mai mică îndoaială și frică de a declara în fața reprezentanții naționale că sintem o națiune liberă și independentă.” La sfîrșitul dezbaterii, în moțiunea citită de G.A. Rosetti în numele acestei reprezentanții naționale, se proclama solemn „independența absolută a României”.

Prin acest act istoric, se împlinea o milenară dorință și voință a poporului român și a marilor patrioți ieșiți din sinul lui, oameni care au știut să dea expresie acestei voințe a întregului neam al nostru, de a trăi sub soare cu fruntea neplecată în fața nimănui. Cu cîteva zile înainte — într-un editorial al ziarului „Românul” de sub redacția lui C. A. Rosetti — subliniindu-se răspăcit că a sosit momentul de a se scutura povara morală a suzeranității otomane, se afirma tot alt de hotărîri că acest gest reprezenta nu numai gîndul, ci și voința de fapt a milioaneilor de oameni din popor, care nu se sfiau să întredadă în plină lumină destinul istoric al României pe potriva trecutului său eroic. Vorbînd de aceste milioane „în opinia”, umilii și dirjii iubitori de țară care au stat mereu, în furtunile istoriei, și stăteau încă cu arma pe umăr, — autorul articolului amintea că, în primul rînd, ei „sint acia care mîine-poimîine, cînd vor infrînge ca odinioară ordiile turcești” vor afirma prin însăși fapta lor, „că țara lor, România, apărută cu pieptul lor, este și va rămîne pururea un stat de sine stătător”.

Toate acestea nu erau gesturi și vorbe aprinse de moment. Ele erau expresia inevitabilă a unei realități istorice. Poporul acesta — care în toată istoria pe acest pămînt al lui și al strămoșilor lui, de la cele mai vechi mărturii ale oaselor, credințelor și uneltelor lor, pe care le păstrează fărăina lui credincioasă, n-a cotropit nicodată, din propria lui voință, hotarele altuia — a visat, și-a a-

Ce nu ar da Sofocle sau Virgil Pe lampa cu petrol și cu fitil Și pe cutia noastră cu chibrituri! Și purpură, și lauri și nimb-oval și mituri.

Opaițul e rînced, de fum opac, de meu. Ei poate ar vinde chiar la condeiu meu Cu teacă și cerneală, și la caiet, în stare A fi păstrat nescris între sertare, Ca marmura cu pagini și despicată foi. Latini și greci n-au fost sporiiți ca noi. I-am întrecut și cu lumina rece. Feștila lor cu fumul gros ne-nțrece.

Hai pensule, condeie, și dălji la noua școală, Să încopjeji de-a valma în iscusință goală.

Tudor ARGHEZI

April 1967

E. LAZARESCU

ATACUL DE LA GRIVIȚA (1877)

AMINTIREA LUI ION MINULESCU

Stabilindu-mă definitiv în București, — sint mai bine de trei decenii de atunci. — mi-a fost dat să locuiesc în același patralter de străzi cu poetul Ion Minulescu. Cartierul Cotrocenilor oferă unul dintre climatetele cele mai plăcute și mai tonice. Cînd canicula bîntuie capitala noastră și asfaltul se topește, noi respirăm un aer mai răcoros și mai curat, beneficiind de vegetația bogată a străzilor, încadrate între grădini, parcuri și bulevarde. În acest decor de localitate climaterică m-a izbit înții silueta mastivă a poetului Ion Minulescu, care mergea legănîndu-se și fluturîndu-și pulpanele largi, precum și lavaliera generoasă, care-i lăsa grumazul în libertate. Poetul era familiar cu tineretul, nepunînd nici o distanță între noi. Vorbea fără să-și alegă cuvintele, nesichizindu-se de prestigiul său de maestru, tuindu-ne aproape de la iniția vedere. „Debutantul” în costum și în moravuri, înțea să se simtă în larg și să lase și partenerilor săi aceeași lătuire. De o francheță dezarmantă, se destăinuia fără nici o rezervă sau reticență, plăcîndu-și să-i spună fiecăruia adevărul în față. Nu făcea politici și nu-l interesau evenimentele publice. Se preocupa exclusiv de literatură și de artă, proferînd gusturi radicale și preferințe sau repulsi categorice. Știa pe de rost un număr impunător de versuri în limba noastră și în franceză. Din literatura noastră mai veche, dăbuse cu un instinct sigur filioane moderne și recita cu voluptate poezii aproape tuturor necunoscut, ca „Damicela de caro” a lui Depărățeanu sau „Romania realistă” a lui Mihail Zamphirescu (cu pl.). Era un incomparabil spuior de versuri — zic spuior, pentru că nu declama, ci își spunea poeziile cu o naturalitate cuceritoare, unică. La serzătorile literare, el era cel mai

POEZII DEZAGREGATE

Nu știu cum își va fi cîntat versurile Eminescu însuși, dar muzica lor a sînt prea sus, pe un portativ atît de inaccesibil încît ascultarea, în orice mînastră lectură, îi lasă un inevitabil regret. Nu lipsește fonograma, iar lipsa documentului sonor împinge interpretarea posibilă în abstracțiune, dacă nu în legendă, cînd nu considerăm poezia strict, ca pe un oricel text melodic.

Se mai întîmplă și altceva, uneori — locurile — lectura autorului denaturează sau degradează. Este, cel mai adesea, pătarea interpretului ocazional, lacom de paritură, gelos monopolizator al unui auditoriu, cu ambiția nu numai a spectacolului în sine, dar și al unor corecturi de lectură sau sens. Grigore Alexandrescu nu și-a vădit testul al său „Boul și Vișeu”, cînd cînta, scapăt de scenă, via vrea să fie mai înalt sau mai artist decît prețului pașoptist.

„Trădările” autorului sînt totuși numai pe jumătate niște trădări. Ascultîndu-l din nou pe George Călinescu recitîndu-și poezia, imprimată pe disc, am observat cu surprindere că m-am sursus cîmăroare lui, că urechea mea nu mai e un bun conductor pentru acustica specifică a limbii cîntărilor, că rîmîn inert față de vîrja de odinioară, că totul mi se pare umil, disonant, stîdient. M-am aplecat din nou textului, pe care de altfel îl urmăream mental. Da, era el, dar fără el, iar această absență schimonosea parca smulșă întregul transformînd-o în nonsens. Vocea lui Călinescu țara gestică fcoasă, fără mimica imprevizibilă și halucinantă, fără elecțiile de poză și de postură, fără valurile de electricitate ale unei săli cucernice sau în delir era ca un herapnic a lui Satan învitat într-o odăie meschină și goală. Ar fi trebuit să ascult mica bucată de spectacol cu ambianță cu tot, cu scrișlîtul emoționat al scaunelor, cu puzza retorică în care știu că va fi sancționat aspru „scandalul” cu respirația gîlglită a auditorilor, strunîndu-și abili de acest mare meșter.

L-am auzit și l-am văzut vorbind sub cupola de sticlă a pavilionului de la Soseca cu prilejul încheierii cooperativizării agriculturii, în fața a 11.000 de oameni din care majoritatea nu luseră „vite” — ele oratoriei lui. La subjugat. Nedumerit în fața, consternat unora, intimidat de neobișnuitul poeziei și de înedatul perorației, cei 11.000 s-au lăsat pînă la urmă conduși cu voluptate prin labirintul de elecție și nuanțe al retorului, isprăvind prin e-l răsplăti cu o lurtună de aplauze ca pe un mare și fericit actor. Banda sonoră nu ne mai lasă azi decît un vag indiciu despre ceea ce a fost. Restul, stergîndu-se treptat de pe banda memoriei, rămîne mai puțin decît o amintire. Dar textul?

Am făcut această abateră pentru a nota că dreptul autorului de a se „trăda” în lectură pe sine face parte, cel mai adesea, dintr-un indiciu al felului său de a fi, al stilului său, dintr-un farmec al prezenței sale umane, le care asocem simpatia sau admirația, tachinaria tandră, plăcerea de a gusta de-a dreptul prin il-tul deformat al vocii elementare, gîndurile grave sau sentimentele subtile prin care acesta a subscriș în etern. Cine nu și aduce amînt, dintr-un mal vechi de „*”-ul galic al lui Nicolae Iorga, insinuant unora, călin adesea, amenințîndor ca un mitral de felină mare — cînd colții istoricului tulgerau în apărarea unor „chestiuni naționale” — sau ca un uruit de moară bătrînd, adormitor și muzical, cînd cronicarul măcina, sub ochii ostentivi al celor prezenți, interminabile pomelnice de cleric, cneji sau volveozii. Sau cine nu și amînteste cascadele sonore, virtuțile scriptoare de vocale ale lui Ion Minulescu? Glasul morilor de apă, glasul morilor de vînt” s-au suprapus în vechi cu glasul lui...

Revenînd la problema acestei arhive, noi ne aflăm în ceea ce privește lectura poeziei — festivaluri de poezie sau lectură radio cu interpreți — exact în fața de la sfîrșitul secolului cînd denaturările romantice de interpretare în muzică impuneau ca nîntod, țigoarea absolută în lectura textului muzical pînă la reproducerea lui înghețată. Semnalul de alarmă se cuvine tras pînă la stridență, atîta vreme cît arbitrarul în lectura versurilor amenință să devină cosmic, atîta vreme cît acest arbitrarul operează în public la dezagregarea poeziei.

E drept, școala de belcanto în reclame a apus o dată cu misterianții ei iluștri, ulti-mul, regretatul George Vrăca. Dar umorul față de ea e numai într-o măsură meritat, care el romanțid stăruie și va stărui, unii dintre detractorii tineri dovedindu-se — pe acelești texte — de cele mai multe ori

aloni, lipsiți de duh și de ureche muzicală.

Disocieră se cuvine făcîndu-l atent. Actorii de dramă în versuri, lipsiți înaltăși încercor pentru rampă, cu tot plămîntul, sonoritatea cuvintelor, egalîndu-le într-o vastă retorică de sală desîsurînd versurile ca pe niște tirade. Am greșit însă, dacă am spune că țigara lui Mircea către Baizid, „Deșteptarea României”, „Cîntecul soldatului”, „Sentinela românească”, cîntecul repertoriului nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

interpretarea, cîl lectură, înțelegerea, cîntecul nostru romantic s-ar putea totuși altfel. Am greșit de asemeni, dacă am pretinde să se alunece parca cantabile, declamabile cu tot aparatul, a poeziei noastre vechi, fermecătoare nu numai prin culoarea ei de epocă, dar și prin mijloace cu care se cere reinviată. Ceea ce ne lipsește este de fapt

Paul ANGHEL

LECTURI INTERMITENTE (XX)

(Urmare din pagina 1)

numai el pe drum — !”. Recitesc după atîtea decenii, poemul, în întregul lui, și înțeleg că paralel cu anume parafraze eminesciene, sau cu suave cîntecuri toarse dintr-un castr folcloric, poezia de confesiune a Eleni Farago trece, în juncea ei, cam la aceeași epocă cu poezia lui Minulescu prin simbolismul Vo-lumului din 1906, al Eleni Farago se și încheie, de allminteri, cu un fragment din „Omul și sirena”, imitație liberă după H. de Regnier, ales peste puțin, ca exponent al simbolismului, membru al Academiei Franceze, din opera căruia biblioteca universitară de peste drum de Palat posedă un întreg raft din volumele, atît de caracteristice, cu coperta străbătută de cadri-cul simbolic, de la „Mercur de France” și despre a căru, „poe-zie nouă” avea să ne vorbească încă din primul an de universitate profesorul de filologie romanică Ovid Densusianu.

În schimb, volumul „Icoane”, al lui Alexandru Ciura, apărut în aceeași editură și în același an 1906, nu numai l-am văzut, dar l-am și citit, la vremea lui, dovadă atmosfera halucinantă a atîtor fabuloase expediții prin băile de aur de sub Detunata, cu „vilve”-le lor misterioase, al căror secret nu trebuia divulgat, ce aveau să-mi stăruie în memorie și care aveau să reinvie, oricîte ori, un scriitor din partea locului, culegător de legendare tradiții folclorice, ca Maria Botș-Ciobanu, sau romancier, de proporții, adîncimea și realismul lui Agribiceanu, autorul „Arhanghelilor”, recoborau în văgăunile pline de miraj și dezolare ale Munților Apuseni. Aceste prime întipăririi, pe care mi le-au lăsat povestirile lui Alexandru Ciura mai reveneau, sub condeiul nostru, pe vremea cînd, urmînd scrișul părintelui Agribiceanu, trebuia, în chip firesc, să ne amintim și de autorul „Icoanelor”, fie pentru că amîndoi erau anexați, ceea ce se era la fel greșit, sămănătorismului ardelen, fie din cauza unor similitudini în temele de inspirație, fie, mai ales pentru a marca, ceea ce substanțialul studiu introductiv, cu care Mircea Zăciu prefațase prezenta antologie, ilustrează atît de convingător, distincția dintre cei doi scriitori, într-o vreme cînd (era timpul „Biruinței” și al „Stăni”) inegalitățile de creație ale părintelui Agribiceanu impuneau pe cit de juste, pe atît de categorice linii de demarcație. „Tot dl. Ion Agribiceanu, spunea, la capîitul recunoșterii unei serii de merite, este autorul acelor antologice schi-te: „Fefeleaga”, „Luminița”, „Doi bătrîni”, „Mos Viron”, în care trăiește pitorescul, dar și dramatismul concentrat-uman din unele regiuni ale Ardealului, din care un alt autor ardelen, Alexandru Ciura, a dedus mai mult pagini de fieric și idilă (Mențiuni cri-tice, IV, p. 117). Similitudini și distincții, între scrișul lui Agribi-ceanu, tulburător acesta, chiar cînd nivelul e scăzut (ba poate mai ales atunci) și cel al lui Alexandru Ciura, temperament romantic, iar sub raportul creației literare propriu-zisă oricum tangențial, și căror Mircea Zăciu le-a acordat, în studiul său introductiv, o bi-venenită extindere. „Pînă la Agribiceanu, nimeni nu a răscolit întineriul și suferințele fără număr ce apasă viața milioanele de muncitori ce se pierd în negura uitării și a tăcerii”, așa își începe, în 1912, Alexandru Ciura pătrunzătoarea caracterizare a pro-zei realiste a părintelui Agribiceanu și, tot la ea, de bună-seamă la proza aceasta crispanță, în verismul său, și la înzestratul autor al „Arhanghelilor” (și, întru aceasta, intuiția lui Mircea Zăciu nu dă greș) se gîndește și peste zece ani, cînd în broșura „Motii” din 1923, scria rînduri ca următoarele: „S-a coborît în vremea mai nouă un scriitor al nostru în adîncurile sufletesti ale acestor oameni cu inima de aur? Două-trei abia! Și-i o comoa-ri îngropată în acest colț de țară, peste care s-au abîțuit atîtea vijelii, fără să-l poată măcar elinți! O viață de om trebuie să se închine pentru a pune pe hîrtie tot clocotul ce fierbe în adîncuri, din care oameni săraci și rău retribuți scot aural pentru îndestularea celor bogăți! Ceea ce nu înseamnă, totuși, că adeviziunea aceasta, nu numai entuziasă, dar și motivată cu scrișul lui Ion Ag-ribiceanu era lipsită de nuanțe și de un prea lucid spirit critic. Este ceea ce descopăr, azi abia, cu vădită satisfacție, grație intro-ducerii lui Mircea Zăciu. Mai tirziu, scrie d-sa, în virtutea aceluiași atașament în principiile realismului, Ciura va dezaproba Stana pentru nota „aproape stridentă”, discordantă, ce o aducea în creația lui Agribiceanu (Discuții literare în Societatea de miine, III, 1929, nu 1939 cum e cules, nr. 7 p. XVI). Cu vădită satis-facție, spunea, pentru că revelația duce cam cu treizeci și cinci de ani în urmă, pe vremea cînd scriam despre „Stana părintelui Agribiceanu sau excesul de paternitate” (Mențiuni critice, IV, p. 134—140), fără să bănuiesc, la ceasul acela, ce prețios aliat aveam în Alexandru Ciura, cit de autorizat, cit de ferit de orice suspici-une, și care ne și anticipase. A degusta, în întregul său, acel articol al lui Alexandru Ciura, ce n-a avut totuși darul să-l dezar-meze pe părintele Agribiceanu, (pentru care Stana, recte Marina, a continuat să fie o Vitoria Lipan), rămîne una din obligațiile de viitor ale cronicarului.

„Uitat cu desăvîrșire astăzi, notorietatea lui Al. Ciura datează din primii ani ai secolului și se consumă aproape exclusiv în cer-cul Lucașfărului budaștan, al căru prim-redactor-șef a fost (1902—1903)” — așa își începe Mircea Zăciu densul studiu intro-ductiv, cu care reconstituie viața și cariera literară a lui Alexan-dru Ciura, împlinînd, cu aceasta, unul din actele de justiție, cu care prezentul e dator trecutului nostru literar.

Valorificarea moștenirii literare e una din legile de compensație, ce reglementează procesul de desăvîrșire al oricărei culturi, al ori-cărei literaturi. La începutul veacului trecut, Sainte-Beuve redese-coperea pe Ronsard, așa cum după înfiul război mondial se pu-neau în valoare rarele daruri scriitoricești ale lui Chaderlos du Laclos, autorul lui „Liaisons dangereuses”. Constantin Ciopraga di-ja deunăzi o astfel de listă, cu care nu poți să nu fii de ac-cord. Desigur, pentru a ne opri la un exemplu-două, cele două vo-lume antologice, alcătuite cu atîta gust și pricepere, de profesorul Mihai Berza ca și rețipărea „Istorici lui Ștefan cel Mare”, ale lui Nicolae Iorga, au fost mai mult decît simple acte pioase. Însă ce reprezintă cei cîțiva punni de apă extrași din oceanul unei atît de vaste personalități? Cazul lui Emanoil Bucuța, poetul, roman-cierul și cronicarul „Pietrelor de vad” este un altul. Așa cum fu pînă mai ieri și cazul lui Alexandru Ciura, pe care strădaniile conjugate ale lui Mircea Zăciu și Aurel Millea l-au reîncetănit în conștiința cetățenilor de azi. Despre studiul introductiv al lui Mircea Zăciu, cetățenii poate că și-a făcut o idee din cele cîteva întim-plătoare referințe. Locul de origină, al scriitorului, cu specificul său, cu reminiscențele copilăriei, studiile sale la Blaj și Budapeș-ta, teza de doctorat consacrată unei paralele între erotica lui Emi-nescu și a lui Cosbuc, colaborările sale literare, începînd cu „Fam-ilia” și „Lucașfărul” și sfîrșind cu „Societatea de miine”, activi-tatea sa ziaristică, culminînd cu directoratul gazetei „Unirea” din Blaj, cariera didactică, în care s-a refugiat, desgustat de saraban-da politică de după primul război mondial, și de care-și amîntea cu emoție părintele Agribiceanu, și, după aceea, opera lui literară, schițe și amintiri, sau folioletoare, cu bine cumpănite judecăți de valoare, toate aceste date și aspecte fac din studiul lui Mircea Zăciu un model al genului, una din acele prefete, ce cu adevărat ispitesc și înfișază pe cetitor și care între altele, amîntesc de ex-celentul studiu cu care d-sa a prefațat rețipărea volumului „Tem-pi passati” al lui A. P. Bănuț, și el din generația budaștană a „Lucașfărului” și, de bună seamă, coleg de redacție cu Alexandru Ciura. Amănunte, ce ne obligă să spunem un cuvînt și despre Aurel Millea, alcătuitorul culegerii de față și al bogatei bibliog-rafii, dispusă pe ani a periodicilor în care au apărut diversele titluri, aproape exhaustivă, ce însoțește antologia. Pasivitatea de cele literare a regretatului meu prieten era în raport invers cu anii, oraceum înaintăți, pe care-i suporta cu o vigoare demnă de invi-diat. Era, pe cit de modest, un entuziast și un explorator cu mîna fericită, ce ducea la împlinire ori pe ce punea ochii. L-am cunoscut în toamna anului 1962, după apariția celor două volume de „Fol-clor de Transilvania”, în care se publica și din culegerile de poe-zie populară ale părintelui său, cu care prilej i-am solicitat, în ab-sența altor lumini etimologice, o lămurire, căci era de pe Tirnave, a mîntorului „cervereu” dintr-un catren de dor, dintr-o culegere fol-clorică eminesciană, de pe la 1876, și a cărui origină era, evident, ungurească. După o săptămînă, a redactat, sub ochii mei, acea frumoasă notă etimologică, însoțită și de desenul „îmbăliului”, pe care am reprodus-o, în litera ei, cu grațitudine, și-n volumul VI al ediției de la Academie și-n volumul III al ediției de la E.P.L. Cînd, mai tirziu, i-am comunicat că Traian Costa, cunoscut prin fericele sale intervenții în materie de texte eminesciene,

fi contesta etimologia, a înregistrat detaliul cu calmul omului de știință, urmînd să-mi recomence rezultatul după verificare. Dar evenimentele s-au precipitat și alte preocupări îl acapara-se. Descoperise bogate colecții de poezie populară oltenescă culeasă de învățatul profesor Grigore Crețu, precum și o foarte bogată corespondență slavici din vremea profesoratului său la Măgurele, pe care le destina țiparului. Era interesat de probleme de muzică bisericească, și luase contact cu anumii cunoscutori în transcriere, după cărî alerga în toiu de iarnă. Primesc din mica mapă de acte privitoare la Dionisie Miron, folcloristul bănăean, atît de apreciat de Eminescu, care-i publica în folioleton „Timpului” și apoi al „Fintîinii Blanduziei” minunatele tălmăciri, în versuri, de „balade sîrbesti”, firul unei adrese și nimerice, tocmai, la un fu al folcloristului bănăean, unde avu bucuria să afle originalul baladelor sîrbesti. Trimiseșe părintelui prof. G. Moisescu, din Viena, sub a cărui luminoasă conducere apare „Almanahul parohiei ortodoxe din Viena”, un articol despre „marele vizionar” dr. Karl Kueger, bine cunoscut și bucurește-nilor, și promisesse, întemeiat pe documente, un Slavici la Viena, pe care, din nefericire, nu va fi apucat să-l scrie. Și paralel cu toată această tinerească risipă de energie (și mai amîntim meritul său, efectiv, în apariția volumelor lui Bănuț și Ciura ?), și pentru că a fost amicul lui Cezar Petrescu și pentru că iubea literatura, a desfășurat, în calitate de muzeograf, și cu colabo-rarea membrilor familiei scriitorului, toată pricepera, tot gustul și toate virtuțile sale de înalt gospodar pentru organizarea Casei Memoriale Cezar Petrescu din Bușteni. O dureroasă nenor-ocire de familie, survenită în iarna lui 1965 frîngea, cu bruta-litate, acest aer supraîncordat, al căru sfîrșit nimeni nu l-ar fi prevăzut, și-n octombrie al anului ce trecu, ne păreașe trecînd în rîndul dreptilor, înainte ca antologia Alexandru Ciura, pentru care se zăbutea atîta, să fi ieșit de sub teacurii.

Fapta sa editorială va dăinui însă, mărturisind, dimpreună cu toate celelalte inițiative, o vocație, slujită cu dragoste, ce pro-mitea încă multe bucurii. Una din ele e chiar această reexhu-mare a scrișului, și pitoresc dar și greu de sens, al lui Alexandru Ciura. Mi-ar fi plăcut să mă opresc, rînd pe rînd, la toate aceste amintiri rămase din anii copilăriei sau ai peregrinărilor pe la școli, ca tot atîtea urme de grafit schițate pe peretele întunecat al memoriei; un drum cu „tata-mos” în fabulosul Bucium al bunicii, o expediție eroică la părășita baie de aur a Buhii, imaginea de noapte pe cîmp, la culesul recoltei și un drum cu carul, între somn și trezie, un portret de hitru bun de glume, al baciului Gherasim, o scenă de pătrunzătoare psihologie infantilă, surprinsă în „septembrie”, într-un dormitor de internat, departe de ai casei și, mai ales, de bunici; emoții studentești, legate de examene și de sfîrșitul cursurilor, urmat de banchetul de țigoare, o siluetă de bătrîn de la 1848, retrăind cu intensi-

tate mîndria de a fi participat la lupte, și, nu mai puțin, gra-țioasă apariție, reminiscență din viața de dascăl tînar, a dulce-rizîndei Lalașe, Evă încă în mugur, însă nu mai puțin ispitî-toare, a cărei poveste Alexandru Ciura o rețipărește, cum află din ulti bibliografie a lui Aurel Millea, de două ori — însă spațiul ce scade amenință și n-am spus încă nimic despre me-ritul cel dintîiu al scrișului lui Ciura: folioletoarea sa, pe care Mircea Zăciu o prețuiește și, cu bună dreptate, atît de sus. Mai bine de jumătate din volum e prinsă de „folioletoare”, culturale, cele mai multe, și politice, și ele dau pe față nu numai întînsa cultură, literară în primul rînd, a lui Alexandru Ciura, dar și acea sensibilitate particulară, proprie folioletoarelor înscușt, ca-pabil să comunice, prin comentariul său, toate emoțiile pricinuite de prezența sau pierderea unei personalități de seamă, a litemor, de un eveniment cultural sau național ș.a.m.d. Articolele închinete lui Caragiale, al căruia unul dintre corespondenții cei mai agreați a fost, presărate de amintiri de la serbările din Blaj), cele despre începuturile aviației noastre cu Vlaicu, entu-ziasmul delirant al multîmilor, cam pe vremea cînd și Blărișt sfîrșea la București, un entuziasm identic, evocarea „Familiei” lui Iosif Vulcan, și a acestuia, la moartea sa, ale căru servicii aduse culturii naționale nici o laudă nu le-ar putea echivala — sînt din rîndul acestor folioletoare. Cetitorul de astăzi, contem-poran cu performanțele comonșanților, plînd în stratosferă can-tr-o mare calmă, va urmări cu o ochiu de paleontolog eroisul lui Vlaicu și nu va fi mirat să-l audă pe Alexandru Ciura, vorbind de Phaeton și de imprudența lui Icar, căci Vlaicu a și intrat în mitologie. Anume rezerve, legate de adunările generale ale „Aștrii” transilvane, amîntind de schițele umoristice ale lui A. P. Bănuț, nu afectează cu nimic din fama glorioasă a So-cietății. Folioletonul „Un vagon rătăcit” povestind aventura postumă a vagonului lui Caragiale cînd fu adus în țară, ar merita ana-lizat atît pentru fiorul macabru al insului care trăiește și după moarte, ca-n „Mort de quel’un” de Jules Romains, dar și pentru ironia de calitate, pulverizată din belșug. Și pentru că vorbim de ironie, as trimite la excelentul folioleton „Eroii fără nume” („Lupta”, 1907), cu viziunea, atunci nesperată, a ulti-mului alfabet din Ardeal. Cîțiți-l pe îndelete la pag. 246—249. Personal mi-ar fi plăcut să citesc folioletoarea lui Ciura despre Jules Lamaitre, J. H. Rosny, despre amurgul „dioscurilor” Anghel și Iosif, despre Bariț, pe care bibliografia le indică, fără să fi putut fi reproduse în antologie. Ele vădese marea sferă a foliole-tonismului lui Alexandru Ciura, fie în materie de literatură autohtonă fie de literatură universală, așa cum folioletonul „La vi-trînă” (publicat, după indicația bibliografică, în 1903, în „Lucaș-fărul” și reprodus în „Icoane”-le din 1906), o dovedește din plin. „Ce frumos le șade lingă olaltă: Goethe și Schiller, Hugo, La-martine, Byron și planînd desupra tuturora Shakespeare” excla-mă într-una din pagini Alexandru Ciura, trecînd în revistă gloriele literaturii universale, la cari de tot atîtea ori se oprește, inter-pretîndu-i.

O. OBEDEANU
Țăran bulgar de vorbă cu un offer român

KANYADI SANDOR

Legenda coloanei infinite a lui Brâncuși

Masa și scaunele

Dacă vreadată oamenii ar uita cum se șade, atunci, cînd și șederea am depăși-o, așa cum am depășit mersul în patru labe, — adică dacă oamenii ar uita chiar și să șadă, și scaunele de acum nu s-ar zări decît prin vreau muzeu, sau nici acolo chiar; și totuși dacă-mbătrînitei omeniri i-ar fi dor să șadă, ca un fel de reflex atavic de-a sta, tăcuți, ca în jurul unei mese-oarecare, numai spre a-și împuneși, sfînd cu bătrîneșă noastră singuratică dar totuși laolaltă, nu avem decît să coborim la Jii pe mal, lingă Masa Tăcerii — acolo ne aşteapă scaunele

În românește de H. GRAMESCU

Globul ecvestru

Miraj a fost și colosal festin în via roză mirosind a vin. Tăiate-n două-n trei în cinci în șapte, convulsiile marii căi de lapte pe o distanță de un kilometru își datorau spasmodicul saltetru. Credeai că totul s-o făcut din nou: accent, chemare, voce și ecou, neprihănită măică și fecioară, se încurcase-n plasele de soară, în timp ce noi, mirifici pereche, pluteam pe globul de lumină veche și străbăteam inferioare creste cu înepeni policarpi și roci agreste, amețitorul înălțimii bal rotindu-se prin aer inegal.

Treceau către cîmpie escarioane de călăreți și lepe dolofane,

pămîntul se zbicea și-un cîrd de rani adulmeca sub scoarță buruienii. Nimic nu prevestea descătușarea. Cînd dînt-o dată inundară zarea cocorii cu imensul filifit de marmoră de paros și de chit, de șerpi încolăciți în mîlul viu; de caravane moarte în pustiu, un filifit prelung de promotor, — brățar — aceluși straniu Eلسنو.

Vampirul sticlei

Vampirul sticlei, hoț la drumul mare, dar și chirurg al cîrmelor clestore, te trece riul și își face daruri, adună oșt de porumbei în scuaruri,

te năruie cu lovitura de rangă te rătăcește-n munți ca o talangă și, devotat nedemnei sale soarte, te rupe în bucăți și te împarte.

Șamoa cu cof de pene de erete, străvește mil de cete violete drapate-n moar, călare pe delinți, cu străbunici călăși și asasini, și te aruncă pradă-aceluși rege nescris în cărți dar ocrotit de lege, aceluși rege care-n faptul seriei străbate încruntat Cordelierii.

Penumbră

Să iasă garderobierele la danț! Să rupă garderoba, s-o doboare și să ajungă pădării zburătoare sau ghele mălăcioase, fără brant.

Să rupă garderoba-n pâlpspreze, teigheaua-n două, clantele în trei, să se aprindă culoarul rece de dansu-acestor foinice femei!

Ca-n ostrovul din basme, Belmoral, să se preschimbe-n lină adiere și în galop intrasigent de cal nemîșcătoarea membrilor tăcere.

Paltoanele din cui, nevrednici serbi ai balului nocturn de mare gală, și măture confetele din sală și să planteze uroșia ierbi.

Vestale ale stofelor cu bumb; ieșiți să-nfrinți furiosul zimbru și mugetul scurt să-i dați un timbru mai minglios, mai pendulnt, mai scump!

Călătorie prin fantastic

O povestire de BEN. CORLACIU

Diminețile, la Alger, pe țărmul mării, erau ca o scoică uriașă din care răsăreau o puderie de perle. Fluid și lenevos, soarele ieșea din fruntea mării, împrăștiind deasupra noastră galbenele bananier al clipelor de după agonia nopții. Ne trezeau de multe ori talazurile, cu un fosnet prelungit și grav, ca al unui codru de metal suflat de-un vînt subțire.

Trei luni încheiate am locuit, chiar acolo, pe țărmul Mediteranei, la un zidar grec. Un zidar cu ciudățenii, aducînd mai mult a profesor universitar. Răminea o tăină, cum de se plimba atît de liber prin literatură și prin filozofia elină, pe care, în serile cu aromă de depărtări sărate, ni le demonstra într-o lumină cu totul personală. Furat din ce în ce mai mult de aceste ore de reculegere spirituală, prietenul meu începuse să se scuture de praful pasiunii, care ne silise să fugim pe malul african. Cît despre mine, mărturisise, am furat din zestrea grecului un geamantan întreg de cunoștințe filozofice, care mi-au folosit enorm în restul vieții, întruît, precum se știe, pe lume nu se mai poate trăi dacă nu ești filozof.

Tot la Alger, i-am dat alt nume prietenului meu. Încă din primele zile, am început să-i spun Rougat. Voiam, asadar, să fac din el un om nou. De la o vreme, pe Pămînt, se vorbea cu insistență despre omul nou. Asta pe mine mă interesa pe-atunci, deși nu avea nici o legătură cu Arthur, căci și schimbam numele din cu totul altă cauză. Spre a deveni altul, se impunea ca niciodată să nu-și mai audă vechiul nume, pe care cîndva îl rostise și doamna R.C. Se părea că omenirea dorea cu atîtă înverșunare să nască un om nou, tot din cauza unor decepții grave. Asta, însă, după mine, nu era posibil, fără apariția prealabilă a lui Rougat. Eu aveam, prin urmare, misiunea de a-l naște pe Rougat. În ignoranța mea fundamentală, pe care aceeași omenire mi-o aruncase în circă, recurgeam, pentru început, la unul din preceptele yoghiste. Bani, mai aveam ceva. Sophis ne cerea foarte puțin pentru chirie. Nu avea pe nimeni mai apropiat și nu-și asumase mulțumirea, pe care-o simțea în preajma noastră. Făcăm unora cîte un chef împreună. Băutura, la început, îl moleșea, devenea taciturn, și numai către ziua se putea spune că vorbește. Adevărat, în astfel de împrejurări, ne pomeneam că plînge. Uita atunci de salopetă, de mistrie și de var și povestea printre lacrimi amintiri din Grecia. Despre sine nu spunea însă nimic, niciodată, iar noi ne jenam să-i punem întrebări.

În prima duminică din a patra lună, se petrecu un lucru înzozitor. Sophis fu arestat în momentul cînd ieșea pe poartă, ca să-și cumpere țigări. Orice intervenție din partea noastră i-ar fi agravat situația, deoarece ne expiraseră vizele. Așa încît ne-am hotărît să așteptăm. Credeam că trebuie să fie vorba despre o confuzie sau vreo contravenție oarecare. Dar seara sosi fără din-sul. Noaptea veni sufocantă, iar valurile dezlănțuite urlau ca o hienă în pustii care ne înconjură. În dimineața următoare am ieșit în oraș în căutarea noutăților. Print-un soldat de la Căpitănia portului, aflăm că Sophis fusese arestat pentru crimă. În Grecia, zidarul își ucisese nevasta. O prinsese cu altul. Apoi fugise în Algerul tuturor nefericirilor, uitînd sau încercînd să uite că în realitate îl chema Dimos Latunellis și că scrisese cîndva niște studii vestite asupra dramaturgiei eline.

Același soldat ne mai spusese că Sophis, scîpînd cîteva minute de sub observarea imediată a gărzii, s-a stîrnit în zori. Și-a înfrînt în timp un piron, pe care-l găsisse, după cît se pare, sub patul celui.

Acastă tragică întâmplare ne-a doborât sufletele. Rougat, mai ales, se pierduse cu totul. Am început să bem, și-am bătut într-una, cîteva zile. Bani nu se terminau, orașul ne era strein, rămăseserăm și fără sprijinul grecului. Din nou agonizam.

Ne-am dat însă destul de repede seama că oricînd puteam fi culeși de poliția Algerului, foarte bine organizată și mereu în căutarea aventurierilor. Iată de ce, după o săptămîină, ne-am spus că se impune să plecăm în altă parte. Alte cîteva zile, greoaie și nesigure, cutrecerăm portul și toată periferia orașului. În situația în care ne aflam, numai prin acele locuri mai speram să găsim un ajutor. Pretutîndeni însă ni se pretindeau anumite sume, la care nici nu ne puteam gândi.

Într-o seară, prietenului meu îi veni o idee. Casa de pe malul mării fusese proprietatea lui Sophis. Acum era fără stăpîn. Judecînd după circumstanțele în care grecul ajunsese la Alger, nu prea aveam a ne teme dintr-o parte a moștenitorilor. De ce n-am încerca s-o vindem? Răminea doar să descoperim amatorul, cu a cărui căutare ne mai risipirăm încă două săptămîni, memorabile prin forma din ce în ce mai scobită a maxilarelor. Sfîrșitul acestei expediții ne-a fost însă favorabil. Reușirăm să descoperim un ofițer din Legiunea Streină, care căuta o asemenea casă, pentru aventurile sale amoroase. Chiar vinzarea ne fu mult înlesnită, datorită faptului că ofițerul avea relații strînsse printre oficialitățile orașului.

Prin urmare, iată-ne într-un birt din port, posesori ai unei sume bunicele, în franci francezi, care, după calculele noastre, ne permitea să trăim o bucată de vreme fără nici o grijă.

Fără nici o grijă, dacă n-ar fi fost teama arestării.

2.

Dar așa e viața, viața e bună cu oamenii, numai oamenii sînt ai dracului, că se lasă pradă desperării. Sau poate desperarea e aceea care convinge norocul, să vină măcar în ultima clipă.

Un matelot suedez era să fie omorât într-o tavernă, din cauza unei marcoave. Noi am sărit, i-am salvat de la moarte, iar el, după ce toată noaptea ne-a obligat să-l bem, a răcnit: Bine! Vă fac eu o legătură. O să fugiți de-aici.

Și chiar în noaptea următoare ne-am văzut îmbarcați, ca mașiniști auxiliari, pe un tanc petrolier, cu destinația Statele Unite. Pentru firea noastră, dornică de libertate și de aventură, nu cred să fi existat un desnoadămint mai plăcut.

Nu mai că noi, prin aventură, înțelegeam cu totul altceva. Nu ternele peripeții, ce ne constrîngeau să trăim la întîmplare, dominînd în permanentă de sentimentul dizolvant al defensiivității. Ci libertatea spirituală noastră de a fi în orice clipă pretutîndeni, în orice clipă ofensiv, descoperind mereu cîte ceva, mereu adăugînd un lucru nou, o nouă curcior, cît de mică, bagajului de revelații, pe care omenirea și l-a acumulat de-a lungul timpului. Considerăm că omul e dator să nu rămîină doar un număr, agățat la poarta victiei sale izolate. Fiecare e mai mult decît un simplu om — sau trebuie să lupte spre a deveni. Fiecare om în parte e un ochi — asta voiam noi să fim, un ochi prin care încă o dată omenirea și ia act de sine însăși. Nestatornicia noastră din asta izvoara, din veșnica nevoie a cunoașterii de sine. Acesta era sensul aventurii, și prima ei condiție era mișcarea.

Acum noi ne mișcam pe apele oceanului, dar ne mișcam pe jumătate clandestin, cel puțin pe jumătate. Nu eram pe locurile noastre, ci în locul altora — și oricînd refuzam ideea că în lume nici un om nu e de fapt pe locul lui, realitatea ni se impunea, implacabilă: doi dintre mașiniștii auxiliari fugiseră. (Nimeni nu știa de ce: însuși căpitanul răspundea: Naiba știe!) și astfel ajunseserăm în locul lor, Munceam la cazane de ne sîreau ochii din cap. Asta ar fi fost cum ar fi fost, dar ne pierduserăm nu numai personalitatea, ci și identitatea. În acele de bord, figuram pe numele fugărilor. Dacă fizicește încă rezistam, în schimb moralmente ne simțeam niște epave. Spre a te mișca în viață, trebuie să ai norocul ca altul să dispară? Trăim în contul altora? În cazul ăsta, locul nostru cine l-a luat?

Și mai era ceva, un lucru și mai grav, deși în aparență nu prea grav: lipsa vizelor pe pasapoarte. De aceea trăiam ascunși în pielea altora, ca într-un sac, și tot de aceea, odăvit ajunși în ultimul port, trebuia să dispărem. Căpitanul ne făcuse un serviciu, acceptîndu-ne la bord (firește că muncii dar fără viză n-aveam dreptul să vă-mbare), iar noi, ca oameni de onoare, eram dator să pierim, spre a nu-i crea dificultăți. Asta, după ce mi ai crezuserăm că sudoarea frunții îi constituieze spiritului dreptul de a pleca oriunde și oricînd.

Nici acolo, prin urmare, pe întinsurile fără de sfîrșit ale oceanului, care pentru noi simbolizaseră cîndva puritatea și nemărginirea lumii, nu scăpăm de sentimentul degradant al constrîngerii materiei. Omenirea răminea un cocotș cu un număr infinit de capete (singurul ei infinit), și pretutîndeni, vize, ca să te poți mișca — oamenii luaseră solemnă decizie

de-a nu mai putea trăi fără aceste vize. Sensul pur, primordial, al aventurii către stele, se pierduse de atîta umblet cocotș, și ei acum probabil sufereau, dar, uitînd adevărată cauză a suferinței, inventaseră ștampila. Cîte capete, atîtea ștampile, pe aceeași cocoașă. Se întrebau de ce cocoașă continuă să-i doară, și nu știau că-i doare din cauza ștampilelor.

Banalitatea e un lacăt. Cînd am plecat de-acasă, smulgîndu-ne acestui lacăt ruginit, aveam și noi ștampila. O mai aveam și la Paris, de unde tot un fapt banal ne alungase, o scenă ce se joacă la fiecare colț de stradă, indiferent de țară, și care totuși, pentru prietenul meu, fusese hotărîtoare. O dragoste. Nici prin gînd nu ne trecuse, cu sute de ani în urmă, că aventura între timp avea să se transforme în obligația de a trăi la întîmplare sau cu spinarea plină de ștampile. În Evul Mediu, cînd am coborît pe Terra (am uitat să precizez: tatăl meu își exercitase meseria de împărat pe planeta Phutur), nu știam că aici evenimentele decid întotdeauna singure, iar omul e nevoit să-și revizuiască permanenț intențiile, conform uralității acestui film paradoxal, al cărui inedit se naște tocmai din repetarea la nesfîrșit a aceluiași număr de imagini și pe care oamenii l-au botezat viață. Nu Rougat hotărîse să pleacă din nou, de astădată la Alger. Plecarea s-a produs chiar împotriva voinței sale, iar hotărîrea o luasem eu.

Dar nu cumva greșesc? Pot oare afirma că nimeni și nimic nu m-a constrîns? Doamna R.C. te-a constrîns. Aș! Era ea însăși victima unor constrîngeri. Admițînd că n-ar fi existat această doamnă, cine poate să susțină că nu avea să intervină altceva? O întîmplare deopotrivă de banală, ca și dragostea. Eu, unul, îndrăzmesc să spun astăzi, că, oricum, fatalitatea tot ne-ar fi ajuns din urmă, și dacă n-aveam din urmă am fi dat noi singuri peste ea — mai exact ar fi fost din însăși firea noastră cu atît de grave rezonanțe din marile și fantasticele melodii ale necunoscutului, ale chemărilor de dincolo de noi.

Altminteri, de ce a trebuit apoi să evadăm și din Alger?

diplomații? Dar spionii? Și-i doream din suflet omenirii, să producă un asemenea savant.

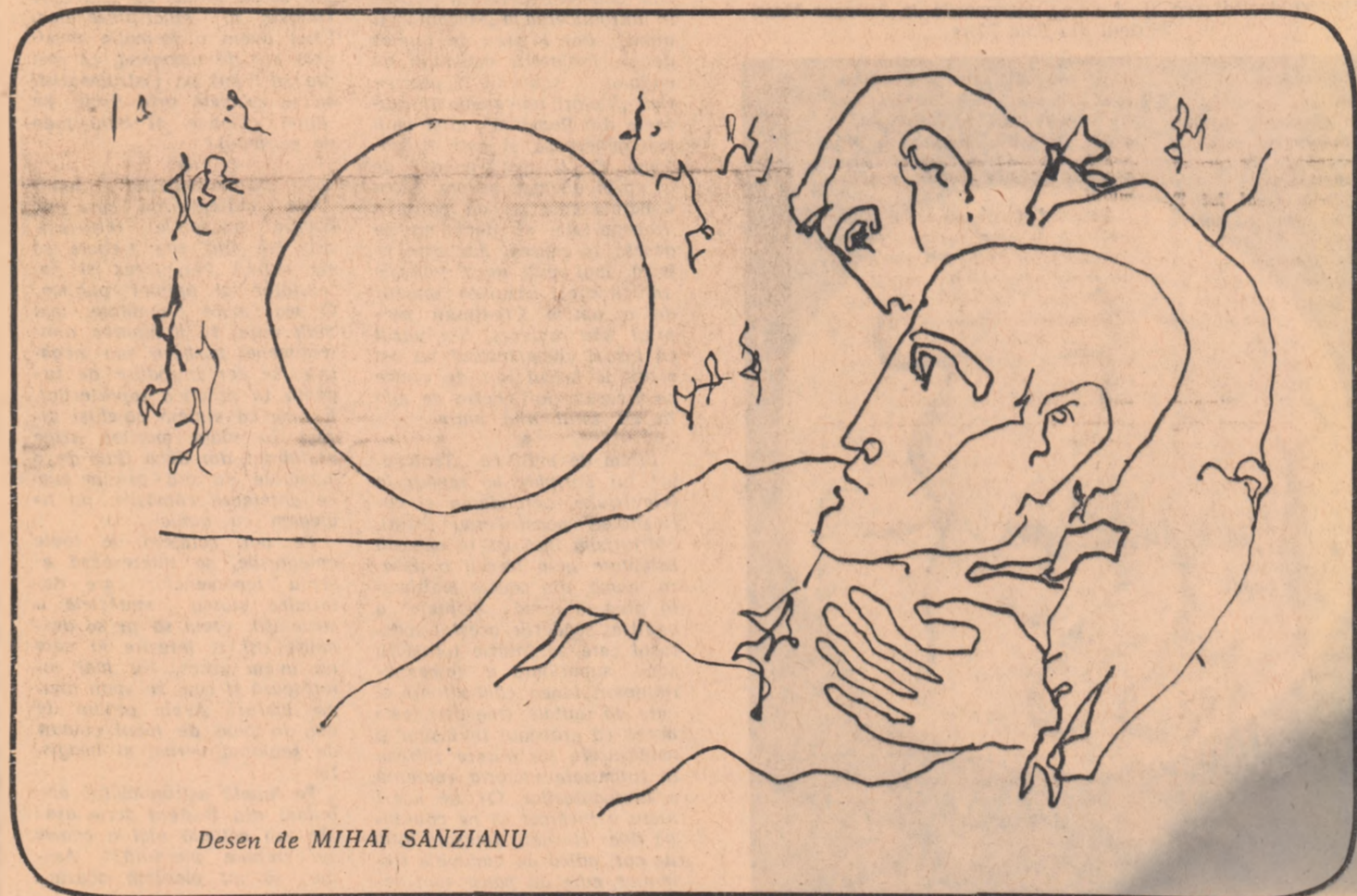
O clipă, însă, Rougat a încercat să mă inducă în eroare. Se gîndi de-odată la Statuia Libertății. La Paris, asemenea statuie nu există, i-am răspuns. Firește, tot în gînd. El a roșit și niciodată n-a mai încercat să se ascundă. Atunci m-am supărat. Azi îmi spun că nu era, în fond, decît prima tresărire a unei apărări posibile. Și l-am iertat. Oamenii vor trebui să se și apere, dacă știința le va dăruia cîndva un astfel de aparat. De orice nouă binefacere, mai mult ne apărăm, decît ne bucurăm. Pînă cînd o imblînzim prin altă nouă binefacere.

3.

Intr-o bună zi, mă îmbolnăvii. Așa se zice: într-o bună zi. Precum se zice despre cîte cineva: a murit de moarte bună. Asta, probabil, fiindcă moartea cea mai bună e întotdeauna moartea altuia.

Slăbisem foarte mult și nu mai aveam deloc putere să muncesc. Cînd boala mi se agravă, căpitanul aștepta un timp, apoi hotărî să fie internat în primul oraș al arhipelagului care urma să apară la prova. Există la bord un medic, nu de asta mă abandonau, ci pentru că, de vreme ce devenisem inutil, nu mai voia nimeni să se complice din cauza mea.

Am cunoscut atunci întîia oară marele spirit de sacrificiu al lui Rougat. Treceai peste orice, învingînd prima hotărîre a superiorilor, se încapătîină să mă păstreze lîngă el. Și în cele din urmă reuși. Cu obligația, însă, de-a înlocui și mina mea de lucru. Așa încît, din douăzeci și patru de ore, Rougat muncea acum aproape douăzeci. Celelalte patru ore, le petrecea la căpătîul meu. Nu mai dormea, nu mai mîncea. Se subțiasc ca hîrtia. Timp de zece zile, prietenul meu nu cunoscuse odîna decît rareori, la distanțe apreciabile, cînd un matelot de origine belgiană, a cărui familie se afla la New-York, se îndura să-l trimiță, mai mult cu forța, la culcare.

Numai din cauza morții lui Sophis? Nu priviți apusul soarelui, vi se scurtează viața cu o zi, ne avertiza uneori grecul. Nu lăsați pieroane în celula celor ce ucid din dragoste! Un singur piron e în stare să ne alunge din Alger. După cum o singură ștampilă e în măsură să ne facă oameni.

Dați-ne ștampila! Dați-ne ștampila! strigam cîteodată, în sala mașinilor. Nimeni, însă, nu ne auzea, din cauza vacarmului. În marșul ei impetuos, omenirea reușise să producă un asemenea vacarm, încît nici un om să nu-l mai înțeleagă pe celălalt. Ștampila! Ștampila! repetam de-asupra. Pe de altă parte, și bucuram că nimeni nu ne-aude: ne era rușine să se arde nici noi nu mai puteam trăi fără ștampila.

Poate și halucinaam, de atîta muncă în adîncul lumii. Nu-i deloc ușor să călătorești ca mașiniștii, și încă auxiliari, pe un tanc petrolier. Nu mai știam aproape nici noaptea, cum arată, pentru că uitaserăm lumina zilei. Temperatura ridicată a cuploarelor ne azvîrla în iad. Neagră de praful cărbunilor, sudoarea abundentă ne muia din creștet pînă-n tălpi, ca o apă de mlaștină, și, topindu-ne coloana vertebrală, ne dădea senzația unor moluște.

Noroc, însă, că legea contrastelor era descoperită încă de pe-atunci. Astfel, în puținele noastre ore de odihnă, cînd ni se permitea să ne cătărîm pînă și în virful pavilionelor, ca maimuțele (dacă asta ne face plăcere, vorba secundului), aveam impresia că undeva, în depărtările de apă și de cer, ne contopim cu infinitul. Ființa noastră se umplea de univers și universul se umplea de noi. Apoi redeveneam moluște.

La țara noastră, nu ne mai gîndeam. Abia mult mai tîrziu avea să ne usuce fiurul streinătății, sentimentul atîta de sfîștor al călătorului etern, pentru care nu mai există nici măcar speranța că, revenind la punctul de plecare, va cunoaște liniștea și dragostea.

Uitaserăm și de Alger. Parisul, însă, tot ne mai dură. Eu pierdusem o lumină. Lui, îi rămăsese acolo ceva în plin. Femeia cea mai fericită și mai tristă totodată, pe care încă n-o uitase cu desăvîrșire. Știam că tot mai suferă, deși niciodată nu-mi vorbea despre ea. Nu, nicidecum nu mă repet.

Mai înainte, pînă la îmbarcare, îi simțeam neliniștea — simțeam, atîta tot — precum și el simțea neliniștea sau aspirațiile mele. Dar după ce-am trecut de Gibraltar, cred că nu mă-nel, fenomenul s-a produs îndată ce-am ieșit din strîmtoarea lui Ghib-El-Tarik, orice gînd al unuia era înregistrat automat de celălalt. Nu ne puteam opune, nu ne puteam ascunde — nu aveam, desigur, ce să ne ascundem, însă existența acestui aparat invizibil ne-a uimit la început pe amîndoi. Categorie, era un aparat, ceva în genul unui aparat de emisie-recepție, instalat în creier sau în inimă, asta n-am știut-o niciodată, unde se afla. Ceea ce e cert, fiecare gînd era numădeci transmis, numădeci înregistrat, cu o exactitate matematică, pînă la cea mai nebănuită nuanță, scutindu-ne de vorbărie. Asta pe noi ne bucura, deoarece întotdeauna avuseserăm oroare de confuzia, pe care sînt în stare s-o producă vorbele. Ne întrebam însă, nu fără o malițioasă satisfacție, ce s-ar întîmpla pe lume, dacă într-o zi savanții ar descoperi aparatul acesta. Ce se vor face

Mă însănătoșii, dacă se poate spune astfel, doar cu o zi înaintea sosirii la destinație. Evident, din pricina bolii, fusese nevoit să renunț la multe din plăcerile unei călătorii pe Atlantic. În primul rînd, îmi lipseau aerul și cerul. Culcat pe un pat de trestie, într-o cabină sufocantă, din imediata vecinătate a mașinilor, eram în permanentă răscolit de zgomotul lor interminabil și ucigător. Erau momente cînd aveam senzația că vîietul de fier mi se răsucesc în urechi ca un burghiu de foc, cu tendința de a mă străpunge adînc, cît mai adînc, pînă în vertebre, scurgîndu-se apoi, prin mine, în fundul oceanului. Mi se părea, din cauza acestei senzații electrocutante, ce mă atungea la nesfîrșit, că mă transform într-o uriașă punte de legătură între cerul, pe care-l înjuram ca pe-o femeie, și adîncurile apelor, pe care pluteam și care mă amenințau, dar mă și atrăgeau către întinucimea lor misterioasă, unde bănuiam că totuși trebuie să fie o lumină.

Totdeauna, cît a fost nevoie să-mi înfășur zilele pe ghemul acestei planete, am căutat lumina. Nu lumina soarelui. Lumina astrului-pivot am pus-o mereu la îndoaială. Și toate lucrurile de care mă-noiam îmi produceau o teamă indescifrabilă. Acum, cînd nu mai exist, se poate spune. Lumina mea venea din mine, lumina mea adevărată, din tristețile și neastîmpărării condiției mele de răzvrătit și peregrin interuman — restul nu era decît un fals periclit. Dovadă, am putut s-o văd la față, pînă la cel mai mic amănunt, nu cînd mă uitam în sus, ci dimpotrivă. Asta, însă, mi s-a întîmplat abia tîrziu, pe cînd priveam, odăit, în adîncurile unei prăpastii negre, din buzunarul de la spate al muntelui Himalaya.

Era într-o perioadă, în care existam din nou, poate în trecut, dacă nu în viitor. Nu-am avut atunci nici o clipă sentimentul că între soare și prăpastie ar fi vreo diferență de poziție. Și nici altă dată n-am găsit că între adînc și înălțime ar exista un antipod. Avem pe tălpi bucăți de cosmos — în creștet, așchii de țărîni. Umbrați o vreme cu picioarele în sus și veți vedea că demult călcați pe stele, iar capul vă e plin de grîu, nu doar de logaritmi. Recunoșc, e foarte greu să umbli cu picioarele în sus, multora le pare imposibil, dacă nu o începție. Dar într-o zi, cînd categoric vă veți refugia în Lună, Pămîntul nu va fi deasupra capului? Unde va fi soarele atunci? Intre degete? În păr? La călcîie? Poate în buric? Ați uitat? Esențial e universul interior, iar soarele acestui univers e creierul. Universul dinafără ne atrage, încă de pe cînd trăiam în apă, dar fără universul dinlăuntrul nostru, fără această pompă absorbantă de iluzii și credințe, unde am fi găsit puterea de-a (și) în sus?

De aceea pun la îndoaială discul solar, de aceea îmi produc teatru, pentru că el e destinat să piară (într-o bună zi!) iar eu sînt veșnic, fără început, fără sfîrșit, cu port în mine forța de a mă muta din galaxie în galaxie, a murit un soare, îmi adun bagajul și mă duc la altul, mă apar, mă continui, mă resfir. Numai să vreau. Să țin cu orice preț la asta, și voi găsi puterea, voi găsi vehiculul, în lumina dinlăuntrul meu, acolo unde fac ce fac, încă dinainte de-a mă naște în forma mea de azi, și-mi construiesc mereu o rampă de lansare, adesea fără ca măcar să știu. Numai să vreau. Soarele produce cata-

trofe. El însuși e o catastrofă. Eu trebuie să fug de catastrofe, destinul meu e să mă apar, dar trebuie să fiu cu grijă, nu cumva să mă transform cu însumi într-o catastrofă, de prea multă forță și lumină. Trebuie, deci, să mă apar în primul rînd de mine însumi. Trebuie să vreau, altminteri sînt amenințat să-mi pierd destinul de călător și să devin fugar.

Omenirea e o scară — omul și treapta, treapta și omul — iar eu mă cătăr pe această scară a salvării — pasul și omul, omul și pasul — și cînd înfiind cînd mă uit în urmă. Atunci, cel mai de jos, acela care ține scara, e cel mai de sus, și cel din vîrf, adică eu, biruitorul, ajung la perigeu. Și astfel verticala se transformă într-un scîrîncob, cu toate că savanții îl numesc elipsă. Și pe urmă iar mă urc, mă cătăr acum pe mine însumi, pentru că trebuie să începă cineva, și toată lumea știe, chiar dacă nimeni nu o recunoaște, că omul, la începuturile sale, era singur. N-are nici o importanță, că într-o zi vor fi prea mulți, că poate se vor îmbolnăvi de plurifobia, esențială e să nu se pomenească iarăși singuri.

Strămoșul nostru, Einstein (cărui Dumnezeu i-a zis: De ce-ai mușcat, Adam, din corcodușa relativității?), doar ne-a demonstrat refutabil că stelele, cu cît se string mai multe, cu atît se simt mai singure. Pițigoi, cînd rămîine singur, își înfige ghiarele în gît. Omul se sufocă, dar nu de seudă să-și ia viața. Continuă să speră. Data viitoare, cînd mă voi întoarce pe Pămînt, ca să văd ce mai lucrează omul (a reușit să-și spargă colivia?), n-aș vrea să-l mai aud: De-atît amar de timp îmi port în spate steaua, încît sînt numai rână. Aș vrea să-mi spună: Am plecat, nu sînt acasă. Caută-mă-n virful scării. Dar grăbește-te, sînt plimi de aripi, voi sbura curînd și e păcat să rămîi singur, tocmai tu, care-ai ținut atît de mult să zbor.

4.

Patul era tare, nu era făcut din trestie, mă înșelaseam eu, un marinar îmi împletise coastele, și zăceam pe ele, mă dureau meridianele, iar paralelele, din nevoia de a nu se despărți, perforaseră cabina. Oasele-mi erau de sare, ochii, numai febră. Și în această febră galben-albastră, nu mai știam cine vorbește. Eu vorbeam? Vorbea Rougat? Mai exact, care din doi gîndește astfel?

Aparatul nostru, de emisie-recepție, funcționa cu atîta precizie și rapiditate, încît cele două posturi deveniseră unul. Eram oameni-sincroni. Nu vă speriați, și mai ales nu fiți invidioși: într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, toți oamenii vor fi sincroni. Credeți-mă, știu eu ce spun, nu eu eram decît prototipul, încă în curs de experimentare și pe care într-o zi (firește, iarăși într-o bună zi!), după ce veți fi dus descoperirea la desăvîrșire, îl veți arunca pe maidanul istoriei, lîngă săgeată și lîngă mașina cu aburi.

Cînd te afli printre oameni mulți, și nu ești obligat să stai culcat, fiindcă nu te doare Polul Nord, nici Polul Sud, lumina poartă s-o cauți chiar în oameni. Cum am procedat și eu, de pildă, în era Cruciaților. (Ființe de metal, fără om înăuntru, fiecare călărînd pe cîte-o statuie, cu ajutorul cărora cîțiva inși, dîndu-se drept pași și regi, nu-l lăsuu în pace pe Iesus Christos să doarnă liniștit. Mai avem și azi asemenea ființe, însă de beton, spre a fi în pas cu vremea).

Adevărul, desigur, pe atunci era în ei, în oameni, nu în scărișlia goală de metal. Unii îl păstrau învelit într-o cămășe, căcîria e, se zicea, meninge. Alții îl lăsară liber, prin toate cele patru încăperi ale casei lor din stînga pieptului. Un vîr de-al meu, înregistrat de inchișiția lui Encevedes sub numele Giordano Bruno, îl săpase adevărului un tunel între cămășe și apartament, iar el umbra de colo-colo, sustinînd că naște cicluri de lumină. Pentru inteligența lui, și poate, mai cu seamă, pentru marea cutezanță ce-o dubla, Giordano a fost ars pe rug. Lumina nu era a rugului, cum i se spunea multumit adunate în piață. Era lumina mea, pe care, în clipa aceea, o eliberam prin el, adevărul meu de-atunci.

(E drept, la dispoziție am cînd mă îndreptam răzbuțor spre Troia, unicul adevăr mi se părea femeie. Poate pentru că vedeam în ea geneza ori poate adulemam plăcerea. Nu-mi pot explica nici azi deși am devenit major și, ca atare, posed, ca toată lumea, buletin de populație. Cert e că, după dezastrul și triumful de la Trafalgar, cînd Regina l-a acoperit pe Nelson cu juponul ei, pe care îl avea ca moștenire de la Cleopatra, am început să o detest. În privința asta, timpul, cît a mai rămas pînă la distrugerea Cartaginei, îmi va oferi dreptate).

Dacă, însă, ești Ecuatorul și te-ai îmbolnăvit de una dintre emisfere (să zicem, australă), atunci trebuie să cauți lumina în fundul oceanului. Nu e cabina vinovată pentru asta, nu e nimeni vinovat, nici chiria termometric, această capcană a psihicului de Réaumur (cel mai toxic, dar și cel mai practic dintre toți studenții mei), în care omul a captat grăunte de mercur, spre a nu uita că are febră.

Într-o bună zi, dacă se poate spune astfel, doar cu o zi înaintea sosirii la destinație. Evident, din pricina bolii, fusese nevoit să renunț la multe din plăcerile unei călătorii pe Atlantic. În primul rînd, îmi lipseau aerul și cerul. Culcat pe un pat de trestie, într-o cabină sufocantă, din imediata vecinătate a mașinilor, eram în permanentă răscolit de zgomotul lor interminabil și ucigător. Erau momente cînd aveam senzația că vîietul de fier mi se răsucesc în urechi ca un burghiu de foc, cu tendința de a mă străpunge adînc, cît mai adînc, pînă în vertebre, scurgîndu-se apoi, prin mine, în fundul oceanului. Mi se părea, din cauza acestei senzații electrocutante, ce mă atungea la nesfîrșit, că mă transform într-o uriașă punte de legătură între cerul, pe care-l înjuram ca pe-o femeie, și adîncurile apelor, pe care pluteam și care mă amenințau, dar mă și atrăgeau către întinucimea lor misterioasă, unde bănuiam că totuși trebuie să fie o lumină.

Totdeauna, cît a fost nevoie să-mi înfășur zilele pe ghemul acestei planete, am căutat lumina. Nu lumina soarelui. Lumina astrului-pivot am pus-o mereu la îndoaială. Și toate lucrurile de care mă-noiam îmi produceau o teamă indescifrabilă. Acum, cînd nu mai exist, se poate spune. Lumina mea venea din mine, lumina mea adevărată, din tristețile și neastîmpărării condiției mele de răzvrătit și peregrin interuman — restul nu era decît un fals periclit. Dovadă, am putut s-o văd la față, pînă la cel mai mic amănunt, nu cînd mă uitam în sus, ci dimpotrivă. Asta, însă, mi s-a întîmplat abia tîrziu, pe cînd priveam, odăit, în adîncurile unei prăpastii negre, din buzunarul de la spate al muntelui Himalaya.

Era într-o perioadă, în care existam din nou, poate în trecut, dacă nu în viitor. Nu-am avut atunci nici o clipă sentimentul că între soare și prăpastie ar fi vreo diferență de poziție. Și nici altă dată n-am găsit că între adînc și înălțime ar exista un antipod. Avem pe tălpi bucăți de cosmos — în creștet, așchii de țărîni. Umbrați o vreme cu picioarele în sus și veți vedea că demult călcați pe stele, iar capul vă e plin de grîu, nu doar de logaritmi. Recunoșc, e foarte greu să umbli cu picioarele în sus, multora le pare imposibil, dacă nu o începție. Dar într-o zi, cînd categoric vă veți refugia în Lună, Pămîntul nu va fi deasupra capului? Unde va fi soarele atunci? Intre degete? În păr? La călcîie? Poate în buric? Ați uitat? Esențial e universul interior, iar soarele acestui univers e creierul. Universul dinafără ne atrage, încă de pe cînd trăiam în apă, dar fără universul dinlăuntrul nostru, fără această pompă absorbantă de iluzii și credințe, unde am fi găsit puterea de-a (și) în sus?

De aceea pun la îndoaială discul solar, de aceea îmi produc teatru, pentru că el e destinat să piară (într-o bună zi!) iar eu sînt veșnic, fără început, fără sfîrșit, cu port în mine forța de a mă muta din galaxie în galaxie, a murit un soare, îmi adun bagajul și mă duc la altul, mă apar, mă continui, mă resfir. Numai să vreau. Să țin cu orice preț la asta, și voi găsi puterea, voi găsi vehiculul, în lumina dinlăuntrul meu, acolo unde fac ce fac, încă dinainte de-a mă naște în forma mea de azi, și-mi construiesc mereu o rampă de lansare, adesea fără ca măcar să știu. Numai să vreau. Soarele produce cata-

strofe. El însuși e o catastrofă. Eu trebuie să fug de catastrofe, destinul meu e să mă apar, dar trebuie să fiu cu grijă, nu cumva să mă transform cu însumi într-o catastrofă, de prea multă forță și lumină. Trebuie, deci, să mă apar în primul rînd de mine însumi. Trebuie să vreau, altminteri sînt amenințat să-mi pierd destinul de călător și să devin fugar.

Omenirea e o scară — omul și treapta, treapta și omul — iar eu mă cătăr pe această scară a salvării — pasul și omul, omul și pasul — și cînd înfiind cînd mă uit în urmă. Atunci, cel mai de jos, acela care ține scara, e cel mai de sus, și cel din vîrf, adică eu, biruitorul, ajung la perigeu. Și astfel verticala se transformă într-un scîrîncob, cu toate că savanții îl numesc elipsă. Și pe urmă iar mă urc, mă cătăr acum pe mine însumi, pentru că trebuie să începă cineva, și toată lumea știe, chiar dacă nimeni nu o recunoaște, că omul, la începuturile sale, era singur. N-are nici o importanță, că într-o zi vor fi prea mulți, că poate se vor îmbolnăvi de plurifobia, esențială e

ION FÎNTEȘTEANU

în „TARTUFFE”

Piron, spiritualul autor al „Metromaniei” asistând la un spectacol „Tartuffe” de după aproximativ jumătate de secol de premieră, manifesta o bucurie și un entuziasm deosebit. Intrăbat asupra cauzelor care pricinuiseră această neașteptată exuberanță a răspuns: „Domnilor, sint învinși fiindcă această lucrare sublimă dacă n-ar fi fost deja scrisă nu s-ar mai fi scris niciodată.”

„Tartuffe” a avut de altfel o naștere grea. De la Aristofan satira socială pătrundea pentru întâia oară în teatru, comedia vizând nu personajele doar, ca până atunci, ci mai ales ideile așezării de stat.

S-a explicat în fel și chip că Molière n-a jîntit religia, ci pe falsii „credincioși” dar pătrerea lui Bunelietre rămîne încă valabilă: e foarte greu să ataci masca fără să lovești figura. Iar Silvio d'Amico observa în tim-

purile noastre că numai trei personaje sînt „credincioși” în toată comedia, „doi imbecili” (Orgon și doamna Pernelle) și „un gâinâr” (Tartuffe), „atît de grosolan și atît de vulgar încît în afară de acești imbecili nu păcălește pe nimeni.”

Molière prezintă o familie burgheză din secolul al XVII-lea francez în trăsături quasi-balzaciene. Caracterul personajelor, raporturile dintre ele, semnificația situațiilor, acțiunea, peripecțiile, deznoădmîntul — totul evoluează în jurul eroului central fără ca prin aceasta comedia să-și piardă nici interesul de ansamblu, nici pitorescul, nici percuția detaliilor. Cit despre Tartuffe, (întrudit cu Don Juan) el realizează tipul impostorului cu o culoare atît de puternică încît interpeilul lui au fost de-a lungul secolului tentați să-l evocă cînd în stil romantic și cînd în stil naturalist, la egală

distanță însă de chenarele regulelor clasice codificate de Boileau. Unii ca Emil Jannings bu-năoară, l-au jucat ca pe un fel de Rasputin, alții, ca Jouve, l-au dat trăsături de un machiavelism jansenist. Există în istoria teatrului interpretări care au făcut epocă și altele pe care le-a spulberat timpul; nici una însă n-a epuizat virtualitățile textului, mereu modern, mereu interesant, mereu altul. S-a vă-zut acest lucru în mod evident cînd Roger Planchon l-a montat cu Michel Auclair în rolul principal într-un stil care a suscitât aproape tot atîtea împotriviri cîte suscitase, la vremea sa, interpretarea lui Jouve. Ar fi interesant de notat, cel puțin în concepțiile recente, tot ceea ce de la Sylvain la Lucien Guitry, la Jouve, la Jean Marchat, la François Perier, la François Ledoux, la Jean Meyer și la Planchon a contribuit la dezvoltarea lăznelor unui rol cu atît mai baten cu cît începînd din actual al III-lea nu durează efectiv decît două acte și este atît de legat de montarea întregului spectacol încît crește deopotrivă din jocul partenerilor, din sugestiile mișcării de scenă, ale decorului, ale muzicii.

În această privință, spectacolul de la Teatrul Național s-a bucurat de ajutorul inteligenței și

stilizatei ambianțe sonore create de Ștefan Mangoianu precum și de costumele și decorurile imaginale de M. Tofan într-un stil care ne-a reamîntit cele mai frumoase realizări ale lui Christian Berard de la Studio des Champs Elysées.

Ori de cite ori prima noastră scenă prezintă un mare clasic publicul regăsește spontan atmosfera de solemnitate care de la Ion Ghica și pînă în zilele noastre a marcat biruințele artistice. Casa lui Caragiale a fost, și continuă să fie în această țară, casa lui Shakespeare, a lui Molière, a lui Goldoni.

Piesa, poate cea mai importantă a marelui scriitor francez, a fost pusă în scenă și jucat de Ion Fînteșteanu.

După George Dandin, după Harpagon, după Arnol, ca și nu cităm decît rolurile moliériste principale și ca să nu pomînim nici bufonii lui Shakespeare nici atîtea roluri din Goldoni, Ion Fînteșteanu își reia o mare creație, înconjurat de un grup de tineri colaboratori.

Tartuffe așa cum l-a imaginat Ion Fînteșteanu are poate mai puțin accent anticlerical decît unele interpretări care au fînt și subliniază dinamismul revoluționar al subtextului. Dar personajul capătă în schimb, în interpretarea lui, un caracter

universal, general uman, un caracter de eternitate, care depășind condițiile trecătoare ale unei epoci ogîndește nimeni-cîlle speciei. Totul este rotund, închezat, perfect, într-o evocare însuflețită deopotrivă de cuvînt, de atitudine, de mișcare.

(Asistînd la acest spectacol ne-am dat seama că multe ar fi de împlinit pentru ca întreg ansamblul să poată sta la înălțimea creației lui Ion Fînteșteanu. În primul rînd ar trebui ca interpretii să-și dea seama că rolurile pe care le joacă în această piesă, chiar cele mai mici, au semnificația și povestea lor, că fiecare cuvînt care se rostotește nu este aruncat la întîmplare și că fiecare gest al tradiției dacă este zvrilit peste bord trebuie să fie înlocuit prin altul de egală valoare, și nu ignorat).

Este desigur un progres notoriu dacă problema ajunge să fie, în realitate, ei dramatică, pusă. Cînd interpretii își dau seama că rolul lor este foarte greu și cînd pentru a-l realiza cheltuiesc o cantitate de energie psihică și intelectuală deosebită, înseamnă că teatrul veritabil nu a murit și că progrese mari sînt, în viitor, posibile.

Acestea arată spuse să menționăm contribuția absolut excepțională a tînărului Gh. Po-

povici-Poenaru la spectacol. L-am admirat într-un rol similar de „antrenor” în „Castiliana” și am gustat în „Tartuffe” fînteștean cu care l-a interpretat pe Valeriu ca și grația, prezența intelectuală și vibrația sufletească a mult izbutitului său comperaj. Din restul distribuției din care cităm pe Silvia Fulda, Cristina Săvescu, Rodica Popescu și mai ales pe tinerii Anatol Spînu, Marian Hudac, Cosma Brașoveanu, George Paul Avram, ne oprim pentru o clipă la Valeria Gaginov, seducătoare Elmîră, la Jeanina Tomescu, dotată subretă de comede, la Marcel Enescu, mereu bun, adică egal cu sine și la Matei Alexandru care, mai echilibrat, mai controlat ar putea fi un excelent Orgon. Rolul e mare. L-a jucat Molière.

În concluzie, recomandăm publicului din Capitală și din provincie acest mesaj de teatru adevărat pe care Naționalul îl transmite tuturor iubitorilor de frumos în măsură să guste încîntarea unui spectacol în care sunetul, lumina, culoarea și fiacără vie a sufletului se întîlesc pe plan estetic.

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET

Vineri 21 aprilie și duminică 23 aprilie 1967

O SEARĂ DE OPERE COMICE

— PREMIERA —

ORA SPANIOLĂ

de MAURICE RAVEL

Regia : Conducerea muzicală :
Hero Lupescu Paul Popescu

Decoruri și costume : Edith Gross

cu
Magda Ianculescu — Maria Crișan ; Valentin Teodorian — Ion Stoian ; Dimitrie Scurtu — Vasile Diaconescu ; Constantin Gabor — Jean Bănescu ; Ladislau Konya — Vasile Martinou

MODA „MODERNISMULUI”

A fi la modă, adică a fi în timpul tîu și al evoluției colectivității, nu este sinonim cu a imita, mai puțin a lipsi din viață prin subordonarea originalității și autodestîntării personalității.

Fiecare epocă și fiecare anotimp chiar, își are sensul lui, atmosfera, nota și nuanțele unei particularități anume care stabilește, istoric, un moment al succesiunilor normale, etice, sociale, de artă și cultură.

Asistăm însă de la o vreme la desfășurarea unor împrumutări din sensul de întrebare „care-i conștiința și contribuția proprie?” sună ca un clopot de alarmă.

Nu rareori mi-a fost dat să văd în expoziții lucrări ale unor plasticieni fără o experiență personală suficientă, împrumutînd pînă la pasivitate subiectul, maniera și chiar linia și culoarea cîte unui mare artist. Un exemplu pasivitate la Braquel... Recent o expunere de fotografii anunțate „de artă” prezenta unele asemănări pînă la cu-undare, cu lucrări ale unor artiști din străinătate, ajunși pînă la noi prin albumele care vin la secțiile de documentare artistică și gazetară, cîrînd public muncă puțin.

Mai pregnant, împrumutarea de stil, înțelegă greșit, a dus în expozițiile plastice ale amatorilor din capitală sau provincie, la imitații nereușite după clasiicii sau contemporanii noștri ori ai lumii.

Neînțelegîndu-se în profunzimea termenul atît de efemer „modern” și „modernism”, mulți se încetă în a-și vedea sub o lesnică semnătură versuri sau proză confecționate fie după itterul altora, fie lipsite de sens, de emoție, de echilibru. E o invenție de asemenea producție zisă literară în redacțiile publicațiilor noastre, aproape îngrijorătoare. De sîpni nu sint versuri pozitive trimise, ci simple propoziții așezate în trepte — versul alb neavînd măcar puritatea nuanțelor imnulate care i-au dat denumire.

Sub semnul dubitativ al „modernismului” în multe cenaculuri literare din orașele țării se profesază acest gen de literatură de cele mai multe ori motivată doar că e „modernă”. Gravă nu e calificarea ci lipsa de idee, de substanță spirituală, de organizare intelectuală a celor care nu-și mai pun gîndul și sentimentele la muncă, lăsînd loc unei facilități și nuanțe de superficialitate.

Citez, simplu, două fragmente din „poeziile” prezentate cu pretenția de a fi publicate în presa literară, de un cenacul argeșan:

„În fiecare zi, spre alți mîsurori șerpîi atot dimineți au supt laptele mamei din mină...”
(Titlu Meteu, autor Cristian I.)

„...spune-mi, care palmă nu s-ar pînărilor-dor din zbor outd...”
(Titlu Creangă de martie, autor Miron Cordun, pseudonim)

Ceea ce îngrijorează este că modul acesta de exprimare are o largă difuzare în rîndul multor membri ai cenacurilor și că nimeni nu ia o atitudine de revenire la realitățile și nivelul superior atins de literatura noastră. Aceste experiențe literare, prea multe și prea puțin legate și aproape de loc generate de frîntămintele contemporaneității și actualităților noastre, sint dăunătoare mai ales că ele nu corespund unui nivel real. Această modă de-a fi cu orice preț modern, cei mulți o transformă în anarhie intelectuală, improvisată după niște jumuri care n-au nimic comun cu vatra spirituală românească.

Essențialul este ideea, punctul de foc și înalta temperatură de sinteză a ceea ce se cheamă creație — adică exprimarea în rîndul propriu și original a unor frîntăminti. Labis e mare pentru că rapoartă lui orde în sufletul lui, în condeii și călimbra numai a lui. El nu se juca de-a Prometeu pe la usa altor poezi. El avea făgășul lui, dar și munca lui uriașă care-l ducea la esență.

Dar cenacurile literare din orașele țării tind spre o minimă bucurie a realizării de sine, spre o foarte redusă exigență literară, căpătînd uneori forme de veritabile irraționalisme literare, unde se dau sentințe și se citează legi inexistente... Se pare că aceste nuclee ar trebui puse în acord cu ceea ce spiritul autentic al graiului, scrisului și gîndirii românești au determinat o cultură proprie și un stil, care în arena mondială nu sint tocmai în conda unei liste de valori comparate. O trezire la realitățile actualității, o ogîndire a vieții și sentimentelor curate, visarea în albia de străluciri a izvoarelor noastre, căutarea și aflarea nuanțelor inedite, s-ar cuveni de asemeni să fie nu numai un crez, dar și linia de lumină a fîcărui iscolitor cu condeii în conștiința, în trecutului sau viitorului unor epoci de reflectare a timpului nostru românesc.

Baruju T. ARGHEZI

revista revistelor

„ARTA PLASTICĂ” nr. 12/1966 — 1/1967

În afara unor obligații care însumează manifestările artistice prezente publicului românesc în ultimul timp, sint cîteva articole în care preocuparea pentru cultură și aceea de a îngloba în sintaxă contemporaneitate valori artistice aparținînd unei tradiții mai apropiate sau mai îndepărtate sînt cele care dau greutatea de profil a revistei de artă plastică.

În figura lui Pirvu Mutu pictura medievală a țărilor Românești a înregistrat un portretist de seamă, căreia Teodora Voinescu îi consacră un mic studiu. Bogata ilustrație este mai ales aceea care pune în evidență calitatea zugrăvii, textul rezervîndu-și întotdeauna un comentariu reținut, fără prea multe implicații. Mai pretențios este titlul articolului semnat de Paul Petrescu, „Specific național și interfețe culturale”, în care se încearcă un studiu comparativ pentru timpurile de influență ale secolelor românești. Semnalînd un complex de motive comune în Orient și în nordul Europei, autorul articolului sugerează stabilirea unor diferențieri exacte, pe baze științifice, care vor trebui făcute „cu procedee asemănătoare celor utilizate în stilistica poetică”.

Abordînd un capitol, încă nedeschis, al viitoare istorii a artei populare românești, același autor ne introduce (în numărul din 1967), în calitatea deosebită a decorației și a cromaticei paradișace pe care vechea tradiție a picturii crucelor de lemn din cătunul Pietrișu (raionul Băl), o prelungesc pînă astăzi și remarcă în regulile compoziției „aerisirea spațiului și valorificarea lui ca aare, folosirea golului cu o putere necesară, îfrîntulul artist român zîndu-și o desăvîrșită străină acei „horror-vacui” caracteristicelor unor arte populare în care îngrădădirea de detalii ucide liniile principale ale obiectului”.

Omagiindu-l pe Picasso la împlinirea celor 85 de ani, academičanul George Oprescu semnaleză împrumuturile pe care spaniolul le datorează lui Brâncuși, împrumuturi evidente, deliberat pre-

luate, și prelucrate de vertijul lui Picasso.

„Artă ridică reprezentarea la forma ei necesară”. Pornind de la această afirmație a lui Tudor Vladimirescu, autorul Barbosa afirmă într-un articol de problematică estetică: „A redă realist absurdul unei situații sau sărî nu este însă același lucru cu a reda absurd o situație absurdă. Sau și mai rău, a reda absurd o stare sau o situație absolut normală”. Rămîne de văzut, dacă așa stau lucrurile, după ce, mai înainte, s-a procedat la o clarificare a noțiunilor.

Din opera lui Blaga, Emil Manu înmănușează precum sărî ale de artă plastică. Blaga a întîntit foarte timpuriu valori artistice pe deplin consacrate: Munch, Van Gogh, Arhimenko (fînd primul la noi care scrie despre el), alături de Picasso, Braque, Léger, Kandinskî, Klee, Kokoschka, Barlach, etc. Este semnalt articolul necuprins în operele sale publicate în volumul „Artă primitivă și a copiilor” (Lamara, 1923), în care, discutînd originea artei, Blaga se face adeptul lui Woringer și plează nevoia de abstract, de negurat, ca pe un refuz la obscuritatea naturală a nevoia de a impune naturii formele geometrice nediferențiate prin care omul își distinge viața de natură. Fără formulări de directivă, Anton Molescu poartă critică o discuție cu caracter practic aplicată unui material corespunzător în „Simboliza arti plastice în Arhimenk”, vizînd cîteva cazuri nefelicite în acest efort de sinteză.

Scritînd despre Aurel Jiquid, Eugen Schlieru alternează rara observație cu constatarea că Jiquid rînduri concentrată o traiectorie: „Linia lui Jiquid începe un alfabet. Curbile grafice sale, abreviatele lui sint elementele unui alfabet național. Linia vorbește prin ea însăși. Ea nu este o căsuță vie pentru o povestire ternă; ea înseamnă, în ea însăși, este expresie”.

Cronica plastică, făcută de Radu Bogdan, îl descoperă cu o mobilitate a entităților; îndreptățite judecări estetice al căror rezultat este recepția subiectivă autentică, conșată ca atare.

Marin TARANGUL

Monezi dacice (sec. II-I î.e.n.) descoperite la Miteșul Mare Muzeul din Baia Mare

Fotografiile de DAN GRIGORESCU

de vorbă cu ecranul mic

LUNETEA

Cîteva emisiuni recente ne transmit sentimentul reconfortant al maturității. Televiziunea noastră demonstrează în cel schematic experimentului, își caută o personalitate în chiar cuprinsul eclecticismului inevitabil. E greu să mulțumim pe toată lumea, dar e preferabil să-ți lași partizanii într-o bădăle care înțelege spre piscuri.

Ideea unui „muzeu imaginar” ar fi rămas un simplu desiderat intelectual, fără mare aport al micului ecran. Malthaux s-a gîndit la reproducerea fotografică, la performanțele moderne ale tiparului, și cum constată scriitorul francez în introducerea la „Muzeu imaginat”, Dar a greu de înțeles de ce inițiatorii emisiunii au adoptat subtitlul procutian „Valori universale în muzeele din România”, cînd mulți mai generoși și mai atrăgătoare ar fi fost ambliia de a vorbi tocmai despre capodoperele care nu au putut fi transportate și deci nu se găsesc în muzee, dar care a fost, mai mult decît valorile rădăcinoare, năzuința omului de a opune Creațiunii propriului său univers. S-a văzut că însuși comentarii nu s-a simțit la largul său, de vreme ce fetecele lui Giotto se află în cu totul altă parte.

Știam de mult că „Troienele” lui Euripide se repetă la televiziune, nerăbdarea și curiozitatea noastră erau firești. Mărturisim însă că în această așteptare ne-a înșoșit o ușoară teamă, din păcate lejălmătată pînă la urmă. „Scînteia” a analizat scîderile acestui spectacol care se înscrie totuși în zona superioară a televiziunii. Ideea călduzitoare și care dă unitate tragediei, este aceea că eroismul învingător și nemăsurata lor durere întrec în irumusele victoriei aparentă a învingătorilor. Or, de acest lucru a încercat să ne convingă doar Hecuba, detasată total de cor, adică de văduvele troienilor, care au părut mai degrabă o aglomerare de trecători curioși, unele figuri art

lînd o imobilitate și o nepăsare dezamantă. Un Thalthybi-os dezabuzat și sleit, un Melencos placid în fața unei Elene cam săracă cu duhul, un Astyanax complet buimăcit de reflecție și mașini au contribuit la o imagine cam trudită, unrită greu și dispersată în episoade singuratiche. Este curios cum l-au scăpat regizorulul aceste slăbiciuni care sar în ochii celui mai obișnuit spectator. Dar, cum spuneam, să aplaudăm cel puțin ideea unor spectacole de mare forță, de vibrație autentică și răsculoare.

Un spectacol „roccoco” în cea mai bună manieră hollywoodiană, sub un titlu de petrecere provincială: „În armonii de madrigal”. Ce costume, ce peruci, ce de faruri! Și ce de bani cheltuiți! Păcat de măiestria orchestrei „Camerata”, păcat de lucrările executate, pentru că totu-a lost strivît sub un fast greoi, sub poveri de danțele și lăundile care ar fi sors din sările și pe nu știu care Ludovic al cincisprezecelea. Cînd avem o formație muzicală atît de omogună, ce rost are să-i pui pe instrumentiști să se ascundă prin lîrde, pe după coloane și balustrade de marmură?

Nu mai e necesar să subliniem audiența de care se bucură anchelele televiziunii. Ele sînt sau trebuie să fie ochii vii, treaz și scrutători al opiniei publice. O mai mare acuitate, mai mult curaj în luminarea unor fenomene pozitive sau negative, se cer introduse de urgență în practica reportierilor. E bine că sintem conduși direct în viața marilor uzine și labrîri, dar dacă timp de o jumătate de oră privim cum se aprelează cămășile, nu ne alegem cu nimic.

Pe noi, cetățeni de toate categoriile ne interesează esența fenomenelor care determină starea materială a societății, vrem să ni se deschidă uși și terestre la care nu avem acces. Ne mai interesează și cum se spun anume lucruri. Avem oroare de apa în piud, de locul comun, de șablonul verbal și imagistic.

Pe luneta astronomului ambulant din Busteni scrie așa: „În era actuală nici o ocazie nu trebuie pierdută! Așadar, să nu pierdem ocazia...”

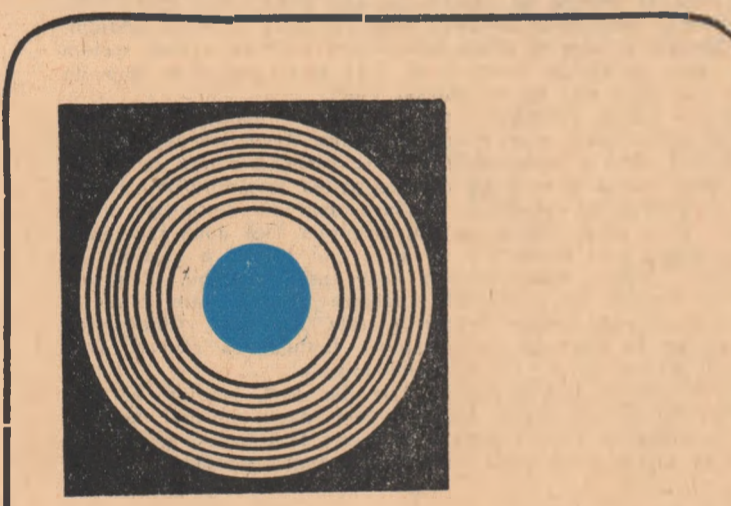
Nicolae IANU

GIANNI SCHICHI

de GIACOMO PUCCINI

Decoruri și costume : Roland Laub

cu
Octav Enigărescu — David Ohanesian ; Viorel Ban — Constantin Dumitru ; Alexandru Virgolic — Dionisie Konya ; Nicolae Rafael — Ioan Hvorov ; George Mircea — Marcel Angelescu ; Vasile Moldoveanu — Cornel Rusu ; Alexandru Bădulescu — Lucian Marinescu ; Jean Bănescu — Iulia Bucuiceanu — Maria Săndulescu ; Zoe Dragotescu — Victoria Drăgănescu ; Cornelia Gavrilice — Vera Rudeanu ; Teodora Lucacu — Maria Sindilaru

BETTY CURTIS

este unul dintre cele mai cunoscute nume din domeniul muzicii ușoare de astăzi. Vocea și personalitatea ei s-au impus repede, cucerind publicul din lumea întreagă.

Născută la Milano, Betty Curtis și-a început cariera de tînră, interpretînd muzică de jaz.

Participînd la Festivalurile de la San-Remo, a obținut în 1961 Premiul I cu melodia „Al di là”.

Betty Curtis are cel mai variat repertoriu dintre toate cîntărețele genului.

Talent multilateral, ea s-a afirmat în numeroase filme, la posturile de televiziune și în turneele întreprinse în multe țări ale lumii.

Discurile ei cunosc o largă difuzare.

În țara noastră, vine însoțită de solistul vocal DANILO SACCHI și de renumita formație condusă de chitaristul și compozitorul PIETRO BERTANI. Din orchestră fac parte: ANTONIO DE VITA, PALLOTTA GUSTAVO, MARIO LAMBERTI, MARIO D'AMBROSIO, VAIFRO BISSOLI.

Concertele vor avea loc la București în zilele de 19, 20, 24, 25, 26 și 27 aprilie la Sala Palatului Republicii Socialiste România și la Cluj în zilele de 22 și 23 aprilie, la Sala Sporturilor.

60 DE ANI DE LA RĂSCOALELE ȚĂRĂNEȘTI DIN 1907

TEATRUL DE OPERĂ ȘI BALET prezintă duminică 16 aprilie RĂSCOALA

operă în 4 acte de Gheorghe Dumitrescu, după romanul lui Liviu Rebreanu

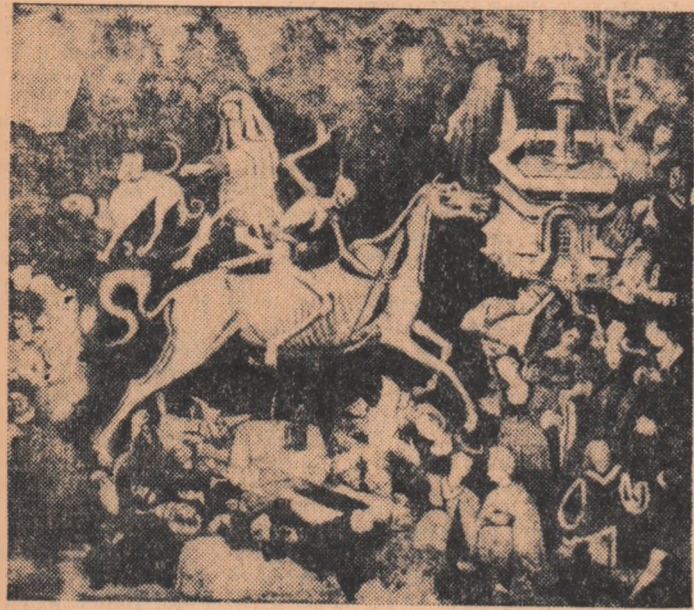
Conducerea muzicală : Constantin Petrovici. Regia : Eugen Groșopescu
Scenografia : Paula Brîncoveanu. Maestrul de cor : Ștefan Olariu

În rolurile principale:
Ioan Hvorov, Maria Crișan, George Mircea, Valentin Teodorian (artist emerit), Alexandru Enăceanu (artist emerit), Vasile Diaconescu, Nicolae Rafael (artist emerit), Constantin Iliescu, Mircea Buciu (artist emerit), Ladislau Konya (artist emerit), Zoe Dragotescu, Maria Săndulescu

Oublier Palerme

de EDMONDE CHARLES-ROUX

„Triumful morții”, frescă de pictor anonim, sec. XV. Palatul Abatelli, Palermo

Academia Goncourt a distins cu premiul său pe anul 1966 romanul Oublier Palerme de Edmonde Charles-Roux. Este pentru a cincea oară în istoria celor 63 de premieri succesive cînd această prețuire revine unei femei, ea mai fiind acordată scriitoarelor Elsa Triolet (1944), Béatrice Beck (1952), Simone de Beauvoir (1954) și Anna Langfus (1962).

Un Guide du savoir vivre a apărut cu un an înainte revela în Edmonde Charles-Roux o scriitoare de tip intelectual, dotată cu capacitatea de a sintetiza în formule cu caracter aforistic o experiență bogată de viață, din care întîmplările au fost selectate cu luciditate, ironie și bun simț.

Fică a diplomatului francez François Charles-Roux, ambasador al Franței în diferite capitale europene, Edmonde și-a trăit copilăria și adolescența în strălucite călătorii, fapt care avea să-i lărgască orizontul și să-i încrusteze în memorie peisajul natural și uman specific din diferite țări. A stat zece ani la Roma, — timp în care a urmat cursurile secundare la liceul Chateaubriand petrecîndu-și vacanțele în Sicilia, — apoi alți șapte, la Praga, revenind în Franța în timpul celui de al doilea război mondial, intră ca infirmieră în Legiunea străină însoțind, în această calitate, după eliberarea Marsiliei pe generalul De Lattre, în Germania. A făcut parte din mișcarea de rezistență. Mai tîrziu a condus revista — magazin pentru femei „Vogue” — ce se editază la New York, ceea ce i-a prilejuit o lungă ședere în capitala Statelor Unite.

Se poate uita Palerme? este romanul confruntării dintre două lumi total diferite: Sicilia, izolată în universul său conservator de tradiții și America, exponenta modernismului. Atitudinea scriitoare se clarifică de la început în favoarea Siciliei, cartea reprezentînd într-un fel un elogiu al peisajului și omului sicilian, acesta din urmă surprins în două moduri posibile ale existenței sale și anume, pe solul natal și ca emigrant în America. Prin contrast, America, mai exact mediul de jurnaliste din redacția unui mare magazin pentru femei, este pentru Edmonde Charles-Roux obiectul unei satire incisive, atîngînd uneori caricaturalul. „Cu toate acestea America mă pasionează”, declară scriitoarea — New-York-ul însă este excesul Americii și al unui anume modernism după cum Sicilia este superlativul Italiei și al tradițiilor conservatoare.

Dacă în evocarea Siciliei Edmonde Charles-Roux face să vibreze cele mai intime unde ale sufletului său, ajungînd uneori să folosească chiar elemente obosite ale recuzitei romantice, — e drept, frinate la timp, — în înfățișarea mediului jurnalistic new-yorkeze desăfoară o luciditate ascuțită, recăzînd în permanență sub focurile ironiei personajele pe care le-a inventat pentru ilustrarea tezei sale, pe care o exprimă prin primul motto al romanului, citînd pe scriitorul american Henry Miller: „America? Nu există! Este un nume care se da unei idei abstracte”.

Sicilia este pentru scriitoare un pămînt al tristelor deznădăjduite, închis cu marelui și nobilului într-un destin implacabil, așa cum i-a evocat, fără egal, Giuseppe Tomasi di Lampedusa. Cu prilejul recenziilor romanului Cannibale en Sicile al scriitoarei Monique Lange, Edmonde Charles-Roux definește astfel Sicilia: „Insula, se știe, este obsedată de ideea Morții, dominată de ea, cum este această admirabilă și misterioasă frescă din palatul Abatelli, unde apare un cal de răboi urias, o Rozinantă de coșmar, un animal tragic, descarnat, cum se văd în coride, un cal oribil, care, înlocuindu-se un schelet, răstoarnă morții și murlunzi, decompunîndu-se ei înșiși în cursul cavalcațelor sale. Se dezgheață, își pierde pielea și devine schelet, galopează încă. Aceasta se numește Triumful Morții și niciodată nu s-a știut numele picturii cîntărilor, ferrareze sau, poate, flamand, care a tradus în această alegorie spiritual profundă al Siciliei, obsesiile sale și amețeaia neantului în care se pierde”.

Cartea lui Edmonde Charles-Roux este o interpretare scrisă

1) Grasset, 1966. 2) Grasset, 1965. 3) Echo de la mode, nr. 4, 1967, p. 24—25. 4) Lettres françaises, 1967, nr. 1173, p. 3.

cu talent și sensibilitate, cu înțelegere, cu pasiune chiar, a acestei fresce alegorice.

Romanul se deschide cu prezentarea fugitivă a unuia din eroii principali, Carmine Bonnavia, sicilian născut la New-York. Împins de sărăcie, tatăl acestuia, tânărul Alfio Bonnavia părăsise localitatea Solanto îndată după primul război, emigrînd, cu soția, în America. Acțiunea se desfășoară în epoca noastră, începînd cam în deceniul al doilea al secolului și mergînd pînă în anul 1960. Gianna Meri, fiica unui doctor palermitan mort într-un lagăr din Libia ca prizonier al englezilor, este redactor, răspunzînd de rubrica „turism” la hebdomadarul pentru femei „Fair” din New York. Ea este și naratoarea la persoana întâia a romanului. Pentru sicilianii sensibili, pîrînd în sine amintirea de neuitat a pămîntului natal și a unei iubiri de adolescență curmată prin moartea în război a logodnicului, Antonio, viața împusă de profesie — redacția populată de jurnaliști americani — este aproape imposibilă. De aceea, eroina — povestitoare se va refugia mereu în trecut: „mă îndreptam singură întru întîmpinarea memoriei mele”, de unde va evoca, cu talent mica localitate Solanto, aflată la 30 km de Palermo, cu castelul ei enigmatic în care duce o existență de secol feudal baronul D. Trădat în tinerețe de soția cu tenorul Caruso — e bizară introducerea în roman a marelui cîntăreț italian, prezentat fără simpatie și a cărui înmormîntare (în 1921) este descrisă cu ironie necruțătoare, abia disimulată — baronul D. își va crește unicul fiu, Don Fofò, departe de casta aristocratică. Fiul lui Don Fofò, Antonio, rezultat din uniunea liberă cu o țărăncă, Zaira, se va îndrăgosti, la adolescență, de Gianna Meri, dar va muri apoi pe front. Lovit de soartă pentru a doua oară baronul nu-și poate stăpîni revolta împotriva războiului, a regimului fascist și, devenit suspect, e nevoit să fugă în America. Aci se însușează coloniei siciliene de pe Mulberry Street din New York, unde tradițiile naționale au fost transferate înlocuind, astfel, că bătrîni își va putea continua în noua patrie modul de viață din țara sa. Sicilienii emigrău pe de o parte pentru că „împotriva mizeriei noastre strălucitoare nimeni nu poate nimic”, — cum spune Antonio — pe de alta fiindcă „noi sîntem niște oameni neliniștiți care se simt bine oriunde, numai în țara lor nu”, cum îi definește Edmonde de Charles-Roux însuși într-un text de Cesare Pavese.

Fiul lui Alfio, Carmine Bonnavia, este unul din conducătorii partidului democrat al statului New York. Gianna Meri îl va cunoaște la o recepție dată de redacția magazinului „Fair” în saloanele bătrînei Rosie, mătusa kolegi de birou, Babs. Deși apropiată prin unele afinități, Gianna rămîne credincioasă amintirii logodnicului mort, iar Carmine se va căsători cu Babs care este exact opusul firii lui, ea reprezentînd tipul fetei americane moderne, o păpușă frumoasă, dar artificială, cu suris „profesional” și timpul cronometrizat la secundă, un fel de automat ce-și petrece viața numai în și pentru birou, în scopul parvenirii. Babs este opusa visătoare Gianna. Așa cum opusa bunicii Meri, splendidă în sinceritatea gestului ei cum frumusețea naturală, este bătrîna tante Rosie, americana de 60 de ani care se agită cu deznădejde de viață, manevrînd zilnic un arsenal de povești și farduri, pentru menținerea unei fizionomii de caricatură.

Călătoria de nunță a lui Carmine se va face, prin hotărîrea ciudată a acestuia, la Palermo pe care nu l-a văzut niciodată. Aci acțiunea romanului devine puțin confuză, faptele se precipită într-un mod care scapă mentalității obișnuite, dar, probabil, vor să ilustreze anume cultume siciliene. Vînzătorul de flori Giginio, sărac dar orgolios, oferă singele siluii Babs, irînd pe Carmine în care se trezește grațiosul cîntăreț cilian și înjunghie pe inocenul adolescent. Apoi, ca pentru cîștia și înjunghie pe inocenul adolescent. Apoi, ca pentru cîștia și înjunghie pe inocenul adolescent. Apoi, ca pentru cîștia și înjunghie pe inocenul adolescent.

Arta propriu zisă a scriitoare stă în puterea de evocare. În zugrăvirea peisajelor, în construirea citorva personaje cu posibilități de viabilitate, în capacitatea de a întui psihologia individuală dar și a unei comunități umane în drama ei, în înfățișarea acestei nostalgii inefabile pe care o simte sicilianul cînd este silit să-și părăsească țara. „Pe măsură ce colbul se ridică împrejurul păstorului ce-și mîna vitele, împrejurul acestui Bonnavia care mergea avînd înainte-î un cîmgarbaen, lîhnit de foame, urmat de un alt Bonnavia, Calozero fratele mai tînar, care va aduce singur, turma îndărăt, cea mai învîlătoare, ceea ce creștea în inima celor doi bărbăți, ceea ce-i mistuia pe dinăuntru era faptul că știu că anul dintre ei, cel mai mare, tatăl lui Carmine, părăsea Sicilia pentru totdeauna.”

Roman de debut al unei scriitoare în vîrstă de 46 de ani, Oublier Palerme este o operă de maturitate, care poate fi urmată de altele, dar nu neapărat, ea rămînd, asenienei Ghepardului lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa, — la distanță respectuoasă, firește — scrierea unică prin care se poate impune un romancier inteligent, talentat, dar, mai ales, de o mare sensibilitate.

Elena PIRU

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

O ANTOLOGIE A POEZIEI CONTEMPORANE

O elegantă supracoperț de pe care privesc vibrant, policrom enigmatici, „ochii” lui Ion Tuculescu, pe care Mario de Micheli îl prezenta, în 1966, iubitorilor de artă italieni ca pe o „revelație a Bienelei de la Veneția”, deschide „manualul” voluminos, de 300 de pagini, al poeziei românești contemporane, oferită cititorilor din țara lui Dante și Carducci. Este vorba de antologia „Poetii romeni del dopoguerra” pe care tot Mario de Micheli (autor în 1961 al unei „culegeri” poetice

similare), scriitor, critic de artă, prezentă activă a culturii italiene de azi, nedezmințit iubitor al literaturii, al poeziei românești, a scoos-o la „finlele” lunii februarie, în cunoscuta editură „Guanda” din Parma.

Deschisă de un pertinent studiu introductiv în care, după o serie binevenită de analize diacronice, Mario de Micheli fixează, deloc parcimonios, etesa sinteze estetice, cartea de față (apărută doar la câteva luni după cursul minuios dedicat literaturii române a secolului XX, de prof. Gino Lupi) constituie, prin însăși structura, prin concepția ei conjunctivă, în afară de o lectură diversă agreabilă, un virtual instrument de lucru pe verticală cercetătorilor străini ai poeziei noastre moderne. Căci prezentatorul, împărțit cu grijă între dense informații, necesare pentru a surprinde în cadrele lor reale fantezul liricii noastre, bogăția, diversitatea ei tematică și stilistică, etapele parcurse de cele patru — după Micheli — generații — unele așa cum a remarcat criticul italian — prodigios distanțat din punct de vedere cronologic dar interferente cu ideile, ca specificitate artistică, cu uita să raporteze fenomenul analizat la mișcarea, la dinamica mai largă a poeziei europene și mondiale în general. Și mai ales, nu uita să sugereze cititorului importante concluzii caracterizatoare: „Este evident că poezia romană de azi înaintea hotărîrii pormid de la istoria și de la situația în care s-a dezvoltat și se dezvoltă” (p. 37). Iar, în altă parte, ideea înscrierii poeziei române contemporane în spațiile literaturii universale este cert enunțată: „fără poezia romană ar fi greu de definit altfel salt literar și uman al Europei de azi”.

O stare concluzie generalizatoare i-a servit autorului introducerea și atunci cînd a trasat peisajul genetic al poeziei lui Arghezi, Blaga, Bacovia, Pillat sau Constantin Crișan.

Constantin CRIȘAN

ATLAS LIRIC

ELISAVETA BAGRIANA

ZILELE MELE

Zburati — și mîndre și umile, Voioase ori mîhnite zile! N-o să vă număr niciodată, Pe voi, o, zile pămîntene, Porumbi mei cu albe pene Sau cu aripa-necusată, Porniți, din palmele-mi întinse, Sare zări și teluri necuprinse!

UMBRA

Mereu aceeași, toldeaua alta, Cine ești tu, eternă călătoare? Făplură de bărbat sau de femeie Credința neclintită sau tîgăda?

Imi ești prietenul? Imi ești vrăjmașul? Ca-ni pala lămoasă din parate, În zori de zi te scoli cu mine-odată, Iar seara te-alungești în raza lămpii Și nu mă părăsești la miezul nopții. Cî-n patul meu te culci ca o soție. Ești conștientă? Ești destinul? Ești iubirea? Cînd vei pieri mă vei urma în groapă Precum o văduvă din străvechime?

ROATA

Se-nvîrte, se-nvîrte, mă lute, mă greu. O roată a vieții se-nvîrte mereu.

Și noapte și ziua și-n zori și-n apus, Cînd frunze-se ramuri, cînd frunzele-nu-s.

Se-nvîrte și-n inimi, se-nvîrte-n destine De risete pline, de lacrimi pline.

De moartea: poposul. E viața: mișcare. Invîrte-te, roată a vieții, mai tare!

Că unii-ni-s tineri și plini de vîpăi Și încă mă sîntem aici și ai tăi.

Și-o fi, cit vom zace sub deal și sub stîncă O vreme-nelungă, o vreme-nelungă!

LUI BOTEV

E împlinită proorcirea ta străiești! Ești viu în orice inimă fierbinte. Sîm nîmbul nemuririi strălucite, Icoanei tale lumînări i-aprîndem.

Cînd uragunul deznădejzii greu Ca lespăcea simțeam că ne apasă Privirea ta ne-a ridicat mereu, Poruncitoare, mîndră, minioasă

Baci răsufîlăm în voie și privim Balcanu-albastru-nfășurat în ceață. Se-odă secerătoare, lubim Cum numai tu puteai lubi în viață.

Ești adevărul netăgăduit Al daruirii-n vreme care vine. Nu pieri neamul care-a zîmșit Un fiu ca tine, un poet ca tine!

VEȘNICA

E palidă. Și n-are glas. Și pare Că-i țără trup — de-ația nemîșcare. Intredeschii zăc ochii în orbite Sub semnul crud al beznăi necîntite. E-n vom să-i zgîndăriți cu lacrimi stana. Tot una-i de-o strigați: Maria, Ana... N-o să-și mai năle pleoapele spre zare, N-o să-și mai miște buzele amare Ce-au împietrit pe-al ei din urmă geamă... Și de pe-acum e dat să se orate Inelul larg pe degete-nghetate.

Dar dincolo, voi, n-auziți un freamăt, — Al pruncului, ce-n lagăr parcor plînge? Trecu în el nemuritoru-i sînge Și suflul cald al vieții ei eterne. Vor trece nopți și zile felurite Vor trece ani și veacuri s-or așterne Și buzele-a doi tineri, contopite, Șopli-vor iarăși: „Ana” sau „Maria”! Atunci în primăvara, renăscută Cînd florile vor parfuma țîria Urmasa va avea de toate-n lume: Și ochi, și pîr și buze și-al ei nume Al ei. Cea veșnică și nevîzută.

În românește de VICTOR TULBURE

gazeta literară Organ săptămînal al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România Redacția: București, Bd. Ana Ipătescu 15. Telefon: 12.94.44; 11.59.36; 12.74.26. Administrația: Șos. Kiseleff 10. Telefon: 18.53.99. Abonamente: 8 luni, 13 lei; 6 luni, 26 lei; 1 an, 52 lei. Imprimat la Intreprinderea poligrafică „Informația”

BLOC-NOTES HELIU

Privesc fascinat lichidul în color din găleata de aramă care balborosește de parcă ar fierbe în clocoț, împrăștiind în jur un abur gri, piclos. Găleata s-a acoperit pe din afară cu chichiră, și fumul care se înalță din ea înghețat suflează. E heliu lichid la temperatura de minus două sute șaptezeci și două grade. Vreau să ating bruma strînsă pe peretii găleții și mi se retrag mină cu virfurile degetelor arse de parcă as fi pipăit o pită incinsă la roșu.

Prietenii mei, ubzeci din o-rașul Cîrik, lucrători ai celui mai mare combinat chimic din Asia Centrală, îmi atrag atenția să fiu mai prudent. Numai o zecime de secundă dacă mi-as cufunda mina în acest gaz-lichid ar fi deajuns. S-ar albi, s-ar face tare ca sticla, iar degetele înghețate, dacă le-aș îndoi, s-ar fărîma ca leșă de gheață. Spre demonstrație un uzbek vîră în găleată capătul unui furcun de cauciuc și după o clipă îl scoate rigid ca oțelul dar fărîmicios ca sticla. Lichidul din găleată balborosește voluștil-zindu-se. Compresoarele uriașe din marea hală a combinatului strivesc sub presiunea sutelor de atmosfere gazul transformîndu-l în lichid. Am uitat la ce anume îl folosește uzina.

Dar fascinat de zbuciumul lichidului ce se împuținează rapid, îmi stăruie în minte un gând obsesiv. Acolo, în găleata de aramă, se zbate cântărea nemuririi. Savanții au descoperit în ea, conservarea ideală a corpului omensc pe timp de trei, patru secole, timp cînd, știința, poate, va elabora procedeele de reîn-

va exista posibilitatea revanșei, dacă îi la asta cu adevărat. După congelare mai poti reveni, niciodată însă după înmormîntare!

S-au instalat cîmîtîre-frigidere-dormitoare în care morții sau viitorii vii zac în capete albe, congelăți în zero absolut. A apărut un nou „business”, acela al învierii Știința care n-a zis niciodată categoric „imposibil” a dat friu liber fantaziei. Oamenii celebri și-au testamentat dorința de a fi congelați. Și-au plătit dinainte, destul de scump, dreptul la reînviere. Juriștii au început să-și frîmte mințile: „Cum va fi considerată „văduva” celui din capula cu gaz lichid? Veduvă? Și dacă într-o zi...? Și problema mstențierii?...? Și dacă în urma reușitei decongelații și revitalizării vom avea copiii mai în vîrstă decît propriii lor părinți? Mai mult ca sigur, spre ilustrarea desertației și a necesității de a căuta mereu, peste zece de ani, sau poate sute, cînd se va descoperi procedeele decongelații vitele cînd leacurile tuturor bolilor vor fi fost realizate, vom constata că metoda de congelare folosită azi o fost neadecvată și totul în lupta crîncenă pentru înfrîngerea morții va fi luat de la capăt. Asta însă nu l-a împiedicat recent pe unul dintre cei mai celebri oncologi să ordone imediată lui congelare după deces, sigur că leacul bolii care l-a răpus va fi curînd descoperit și că va putea reveni într-o zi să-și continue lucrările vremelnice întrerupte...

Nu, mie nu-mi vine să rid. Privesc găleata în care se zbate moartea sub viața. În jurul ei zbucium fumează tăcut urmîndu-mă cu ochii lor migdalati, de orientali. Ei nu pot să se gîndiră mă frîmîntă. Dacă le-as spune poate să ar îde. Dar eu cred.

Ioan GRIGORESCU

„Le diable à Paris” de Allied Belvau, 1846, legătură originală cu ornamente aurite (Biblioteca Acaemiei R.S.R., cabinetul de stampe)